

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

ONBES GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASET İKTİSAT KÜLTÜR DERGİSİ

1 KASIM 1956 Cilt : 6

Sayı : 63

60 Kuruş P. K. 131, Ankara

İÇİNDEKİLER

ÜNİVERSİTE ANLAYIŞIMIZDA DEĞİŞME ZARURETİ	1
ONBEŞGÜNÜN NOTLARI:	
İşbirliği Konusunda Vuzuha Doğru; Kalkınma, İstiklâl Savaşı, Parlak İstikbâl v. s.; Avrupalılar Kulübünde Türkiye; İmar Hamleleri ve Gecekondular; Parekende Devalüasyonlar; Doğu Avrupa ve Yarım Hürriyetin Tenakuzları; Komünizm Değişebilecek mi? Stalinin Reddedilmeyen Mirası; Malaya'dan Altın Sahiline; Ortadoğuda Değişiklik Lüzumu; Amerikan Yardımının Şartları; Kıbrıs Meselesinde Gelişmeler	3 - 8
Hakikat ve Samimiyet İhtiyacı	8
Turhan FEYZİOĞLU	8
İNCELEMELER:	
Bilim ve Gelecek	10
Dr. J. BRONOWSKI	10

Bütünlük	Mümtaz SOSYAL	11
İstiklak Kanunu	Fehmi YAVUZ	13
AYIN HUKUKİ HABERLER		14
OKURLARIN FORUMU :		
Muhalefet Buhranı (C. Cündoğlu; O. Ekşi; M. Ali Taşkent; S. Katircioğlu; H. Kiraz); Başyazarlarımız Neredeler (İ. Kuyumcu); Demokrasi ve Muhalefete Saygı (T. Öрге); Milli Korunma Kanunu (İ. Ataç)		14 -17
KÜLTÜR ve SANAT:		
Çağdaş sanat ile Bilimde Zaman Kavramları	Arnold HAUSER	18
Müzikli Komediler	AND	19
Bale: American Theatre Ballet Temsilleri	Perihan ÇAMBEL	21
Tiyatro: Bir Yastıkta ...	Perihan ÇAMBEL	22
Onbeşgünün Yayınları ...	S. N. ÖZERDİM	23

Üniversite Anlayışımızda Değişme Zarureti

Bu dergi muhtelif vesilelerle, üniversite ile devlet ve cemiyet arasındaki münasebetler, ilim adamının yeri ve sorumluluğu gibi konular üzerinde çeşitli yazılar yayınladı. Kasım ayı başında üniversitemiz açılırken, içtimâî ve manevî hayatımızda üniversitemizin işgal ettiği mevki konusuna, daha çeşitli yönlerden temas etmekte çok fayda bulunduğu kaniyiz. 1955 - 1956 ders yılı, üniversitemizin milli hayat içinde işgal ettiği mevki kendilerine daha açık bir şekilde hatırlatacak hadiselerle dolu olarak geçti. Geçen yıl, âmme vicdanını rahatsız eden meseleler ve hadiseler karşısında, nazarlar, ışık ve aydınlık getirecek bazı rehberler ararken, üniversitemizin böyle bir fonksiyonu görebilmeleri için şart olan, muhtariyet ko-

nusu üzerinde bir aralık hassasiyet göstermeleri, siyasî iktidarın, üniversiteye karşı şiddetli bir kampanya açmasına müncer oldu. İktidarın bu yıldırma hareketi karşısında, üniversite ve ilim muhiti ile, devlet ve cemiyet arasındaki münasebetlerin ne olması gerektiği konusunun tam bir açıklığa kavuştuğu söylenemez. Aynı kanunun önümüzdeki devrelerde de hararetle bir tartışmaya zemin teşkil etmesi beklenebilir.

Geçen seneki tartışmalar esnasında, üniversitenin hakikî fonksiyonuna taban tabana zıt bazı görüşlerin ortaya atıldığı hatırladadır. Bu cümleden olarak, milli meseleler bahis konusu olurken üniversite mensuplarının bu konular üzerinde fikir söylemeleri, temennilerde bulunmalarının, Meclis selâhiyetlerine, müda-

hale olacağı noktaî nazarı ileri sürüldü. Bu suretle üniversite mensuplarının, siyasî iktidar karşısında müstakil bir düşünce ve görüşe sahip olamayacağı, netice itibariyle de üniversitenin hakikaten devlet ve otoritesinden müstakil bir muhtariyete sahip olamayacağı zımnen anlatılmak isteniyordu. Bir çokları bunu "ilim başka, siyaset başka şey" sözüyle ifade ediyorlar; üniversiteye hürmet ve sevgi hislerini teyid vesilesiyle, bazıları da "Politika mülevves bir iştir. İlim faaliyeti gibi ulvî işlerle uğraşan bu müesseselerin bu çamura bulaşmalarını önliyelim" sözleriyle aynı fikri savunuyorlardı.

Kanaatımızca ilmi faaliyetle siyasî faaliyetin son derece yanlış ve zararlı bir anlayış tarzını ifade eden yukarıki görüşler, bugün hemen her

yerde terk edilmiş ve daha çok, eskinin bir bakiyesi haline gelmiştir. Bu görüş akademik muhitlerde ilim adamlarının "fildişi kulelerine" çekilmesi diye adlandırılan bir vazife anlayışını aksettirmektedir. Buna göre, ilmi faaliyet hadiselerden tecerrüt ederek, ilim mensuplarının kendi alemlerine çekilişi, nazari ve mücerret tahlillerde bulunmaları demektir. Bu fikri benimseyen skolastik üniversite anlayışı, bugün dünyanın pek az yerinde kalmıştır.

La Fontaine'in hikâyesi mâlumdur: Farelerin oturduğu Ratopolis şehri bir gün azgın bir kildi ordusunun hücumuna uğrar. Çaresiz kalan Fareler aralarından biri hey'et seçip etraftan yardım istemeye yollarlar. Ratopolis temsilcileri, bir aralık, bir Hollanda peyniri içinde inziveya çekilip itikâfa dalmış olan — ve aynı zamanda semirip duran — bir keşişlerine de baş vurur. Keşiş, hemcinslerine, "Ben dünya işleriyle meşgûl değilim. Böyle şeylerle uğraşamam" der ve onları savar.

La Fontaine'in bu hikâyesi, devrin ilim anlayışı ile, ilim adamından beklenen vazifelerin mahiyetiyle, ilim adamlarının mes'uliyetsiz, bençil ve küstah tavırlarıyla toptan istihzanın şahane bir ifadesidir. Bugün memleketimizde de el'an La Fontaine hikâyesindeki zihniyet ve görüşlerin hakim bulunduğunu inkâr etmek imkânsızdır.

Bugün büyük bir kütle, ilim adamlarının mevkiini çok yanlış mütalâa etmektedir. İlim adamları, bazı hürmetkâr politikacıların ifade ettiği, bazı saf insanların lüzumsuz hayale kapıldıkları gibi, "ulvî işlerle" uğraşan keşişler cinsinden degillerdir. Keşişler cinsinden gelmedikleri için, onların gündelik işlere karışmamasını beklemek te, onlardan mucizeler ümit etmek te yanlıştır. Tıpkı bazı politikacıların, düşünmek ve çalışmak zahmetinden kurtulmak için, "bu işleri ilim heyetlerine havale ederiz!" demelerindeki zihniyet gibi. İlim, yakın zamanlara kadar dinî inançlar ve sihirbazlıkla karışık bir sistem olarak mütalâa edildiği için, kütle nazarinde ilim faaliyetini, olağanüstü bir iş gibi görme geleneği, mazinin bir kalıntısıdır.

İlim, batı âlemi ve bilhassa Anglo - Sakson âlemi nazarında olağan üstü bir faaliyet değil, bil'akis bir hayat davranışdır. İlim batı âleminde, evin mutbağı, çocuğun yetiştirildiği oda, kilise, iş hayatı, politika v.s. gibi hayatın her sahasında insan faaliyetine önderlik eden rasyonel davranış Bu bakımdan ilim adamının ve ilim müesseselerinin hayat içindeki mevkilerinde, müstesna ve seçkin bir mahiyet yoktur. Hayatın her safhasıyla, ilim müesseseleri arasında tam bir şahsi ve manevî rabıta vardır. Bir üniversite rektörünün, bir fakülte dekanının siyasi gazetelerin idare heyetlerinde faaliyet görmesinde (Londra Üniversitesi ve Observer gazetesi) yadigaracak bir taraf olmadığı gibi, Politika, basın, iş hayatı, endüstri ve üniversite arasında şahıslar ve fikirler bakımından son derece sıkı bir alış veriş vardır. İşte bu yüzdendir ki gerek Amerikada gerekse İngilterede, üniversiteye mensup olmanın fazladan bir prestij ve itibar getiren bir unsur olmadığını görüyoruz. Bunun en mühim sebebi, üniversitenin, ve ilim faaliyetinin, hayatın dışında, ondan ayrı bir faaliyet olmayışı vakıasıdır. Buna mukabil, Almanya ve bazı kıt'a memleketlerinde, bu dergide muhtelif vesilelerle belirttiğimiz gibi, ilim ve üniversite camiasının, orta zamanlar geleneğini devam ettirerek, hayatın ayrılmaya az da olsa temayül edişi, Almanlar daki "Herr Professor" unvanıyla birlikte giden, prestij ve özelliklerin asıl kaynağı olsa gerektir.

Üniversiteyi, içtimai hayatımızda hak ettiği yere yerleştirmek, bizim için bir medenileşme davasıdır. Üniversite herşeyden evvel yeni şeyler bulma ve bunları yayma mekânıdır. Yeni şeylerin düşünülmesi, araştırılması ve bulunması, 21 inci asra doğru ilerleyen dünya içinde, her millet için bir ölüm kalım meselesidir. Her millet, her an değişen şartlara intibak ederken, muhakkak surette, ilim metodundan fayda-

lanarak, yeni kombinezonlar, hal çareleri bulmak mevkiindedir. Eski Çin medeniyeti devrinde, babadan oğula görgü ve hünere intikal eden, geleneğe bağlı ve binlerce sene aynı kalmış olan teknikle, 20 inci asrın, her alandaki (istihsal, insan münasebetleri ve politika) teknolojisi arasında mahiyet farkı vardır. Üniversitelerimiz, 20 inci asrın ortasında, bulan, araştıran ve düşünen insanların toplandığı mihraklar haline gelmelidirler. Bulma ve araştırma, hürriyet ve yalnız kendine tabi olmayı gerektirdiği için, bu müesseselere irrasyonel, hissî plânda müdahaleler durdurulmalıdır. Üniversitelere bulucu ve araştırmacı fonksiyonlarının tabii neticesi olan sorumlulukları da hatırlatılmalı, bu rollerini ifa edemiyenlerin tabii ve normal istifa ile kendi işlerinden tasfiye edilmeleri imkânları sağlanmalıdır. Üniversite bulucu ve araştırmacı faaliyetin toplandığı bir mihrak olacağı için, popüler olmıyan, ekseriyeti ilk anda tatmin etmiyen, öncü fikirlerin yaşayabileceği bir muhite muhtaçtır. Üniversite muhtariyeti, bu bakımdan manevî gelişmenin, aynı zamanda bir temelidir.

Üniversite, basın ve politika ile de işbirliği yapmak zorundadır. Basın ve politika bulunmuş, araştırma sonunda keşfedilmiş fikir ve tekniğin kütlelere yayılması, işi ile görevli faaliyet tarzıdır. Keza üniversite iş hayatıyla da, Batıda olduğu gibi sıkı bir bağ kurmak zorundadır. Ancak bu şartlar içinde Türk üniversiteleri, hakikî yerlerini kazanmış, ortaçağın fikir ve zihni taşıyıcı usul ve geleneklerinden uzaklaşmış; sür'atli ve sağlam bir gelişme yoluna girmiş olur. Üniversitenin böyle bir vazife ve mes'uliyet anlayışına kavuşabilmesi için, hem üniversite mensuplarına (öğrenci ve öğretmen), hem de âme otonomilerine ve iş alemine büyük roller düşmektedir.

1 0 0 0

Meskenlik Garanti Mahallesi

GARANTİ BANKASININ

Kuruluşunun X. yılı münasebeti ile sayın müşterileri için hazırladığı bir çok kolaylıkları haiz bir plândır. Banukamız gişelerinden etraflı malûmat isteyiniz.

Paranızın, İşinizin, İstikbalinizin Garantisidir.

Onbeş Günün Notları

İşbirliği Konusunda Vuzuha Doğru

Muhalefet partileri arasında işbirliğinin esaslarına dair Hürriyet Partisinin verdiği muhtıraya C. Halk Partisinin cevabından sonra meydana gelen yeni durum, iç politikamıza bir miktar kararsızlık ve vuzumsuzluk getirmiştir. Kararsızlık, geniş halk kütelleri ve bilhassa aydın vatandaşlar tarafından rejimi kurtarmak için muhalefetin elinde bulunan yegâne silâh olarak kabul edilen bir fikrin, partilerin tereddütleri ve bencillikleri yüzünden bir müddet daha askıda kalacağını anlaşılmamasından doğmaktadır. Vuzumsuzluk ise, halk efkârınca bu derece benimsenen bir fikrin tahakkuk edemeyişi mes'uliyetini her partinin diğerleri üzerine yüklemeye çalışma gayretinden doğmaktadır. Ortada bir sürü itham ve karşı itham duyulmakta ve bundan da işbirliği fikri zarar görecektir, en fazla bu fikirden korkanlar istifade etmektedir.

Muhalefetler arasında işbirliğinin gerçekleşemeyişi sebepleri üzerinde, muhayyilesi kuvvetli olan kimseler yüzlerce şey ileri sürebilirler. Nitekim, bu işin baştan beri iyi idare edilmediğine, takip edilen usullere dair **Post mortem** bir çok şeyler söylenmiştir ve söylenebilir. Fakat son günlerde, esasa dair yapılan bazı açıklamalar durumun biraz daha vuzuz kazanmasına yardım etmiştir. Hürriyet Partililer, bu işin tahakkuk etmeyişinde, C.H.P. nin partilerarası eşitlik prensibi-ne ve muayyen bazı organların (Meclis ve Cumhuriyet Başkanlıkları) tarafsızlara verilmesi teklifine razı olmayışını sebep olarak göstermişlerdir; C.H.P. liderinin, gelecek seçimleri muhalefet kazanacak olursa, Cumhurbaşkanlığından şimdiden feragat etmeye yanaşmadığını söyleyecek kadar mes'uliyeti şahsileştirmişlerdir. Diğer taraftan C. Millet Partisinin 2 nci Kongresinde Parti başkanı, 1954 seçimlerinden evvel kendi partisi ile C.H.P. arasında cereyan eden işbirliği konuşmalarına dair bazı açıklamalarda bulunmuştur. Bunlara göre, C.H.P. o zaman da partiler arasında müsavvat fikrine yanaşmamış, "muhalefet partilerinin kuvvetleri nisbetinde B.M.M. de temsil edilmeleri" fikrini ileri sürmüştür.

C.H.P. nin İstanbul İl Kongresinde konuşan parti lideri, işbirliği konusuna temas ettiği zaman, bir taraftan muhtıraya verilen cevabın niçin beğenilmediğini anhyamadıklarını ifade etmiş, diğer taraftan da Hürriyet Partililerin muhtıralarındaki bir

iki nokta üzerinde ısrar ettiklerini anladığını beyan etmiştir. Hürriyet Partisi, bu bir iki noktanın, gelecek B.M.M. inde muhalefet partilerinin müsavi şekilde temsil edilecek tarzda seçime girme, muayyen makamlara tarafsızların geçirilmesinden ibaret olduğunu belirttiği halde, C.H.P. lideri bu konularda da sureti kat'iyyede herhangi bir açıklamada bulunmamıştır. Lider "yalnız başımıza iktidara gelmeyi düşünmüyoruz demek bir koalisyon demek değil midir? diye sorarak, "müsavi muamele sisteminin ilk delillerinden biri de yapılan bir teklifin görüşülmesini kabul etmektir" diyerek, Hürriyet Partisinin istediğine yaklaşıldığını ifade etmek istiyorsa da, bu sözlerin muhakkak surette partiler arasındaki eşitlik demek olmadığı bilindiğine göre, yine de tam bir vuzuztan kaçınılmış oluyor. Çünkü koalisyon ve birlikte hükümet mutlak surette, Meclis ve hükümette müsavi temsil manasına gelmemektedir.

Halbuki, bu devre içinde, işbirliği fikrini suya düşürme ithamlarının bir anda ortadan kalkması için, C.H.P. ye ve liderine, durumu aydınlatma imkânı bol bol verilmiş oluyordu. Bu imkân şüphesiz el'an mevcuttur. C.H.P. eğer "yalnız başına iktidar istememek" sözünden partiler arası müsavvat prensibini (tatbik şekli ne olursa olsun) anladığını ve bunun tabii bir neticesi olarak tarafsızlara verilecek organlar fikrini benimsediğini açıkça beyan ettiği takdirde, işbirliği projesinin suya düştüğü sözünün manası kalmaz. Her şey bırakılan yerden başlayabilir.

Yalnız bu arada, C.H.P. nin 1954 de C.M.P. ile yapılan müzakerelerin bir neticeye bağlanamaması yüzünden partilerin ve memleketin uğradığı zararlar üzerinde iyice düşünmesi, müsavattan başka tarzda bir partilerarası münasebetin, hükümet partisinden rey çekme imkânına sahip bir tertip olup olmayacağını açıkça mülâhaza etmesi icabetmektedir. Diğer taraftan açıkça söylenmemekle beraber, Hürriyet Partisinin müsavvat istemesini C.H.P. ilere yadrgatan, teşkilât genişlemesi ve geliştirilmesi işi üzerinde Hür.P.' nin durması, uzun vadeli olarak işbirliği fikrine yardım edecek bir unsurdur. Hürriyet Partisi kararsızları ve eskiden hükümeti destekleyenleri, muhalefet cephesine çekecek yegâne kanal olduğu için, bu par-

tinin gelişmesi, işbirliği fikrinin ve kuvvetli bir muhalefet cephesinin, ileride daha sağlam bir zemine dayanmasını temin edecek bir unsur olacaktır. Son zamanlarda yapılan açıklamalardan çıkan netice başta C.H.P. bazı muhalefet çevrelerinin yenemediği tereddütler yüzünden işbirliğinin bugün, ancak istikbal için düşünülecek bir proje haline gelmiş olmasıdır. Bu vaziyette söylenebilecek şey budur. Temennimiz muhalefet safları arasında ileride anlaşmayı güçleştirecek söz ve hareketlerden kaçınılması, esas hedefin bir an gözden kaybedilmemesidir.

Kalkınma, İstiklâl Savaşı, Parlak İstikbâl v. s.

Vatan sathının bir köşesinde muhaleffet meb'uslarının uğradığı kahvelerden halk polis kuvvetiyle boşaltılırken, diğer bir köşesinde, Başkan aynı polis kuvveti ve devlet vasıtalarıyla karşılama törenleri ve mitingler tertip ettirerek, başarılı bir seyhata çıktı. İktidar organı gazete, toplanan kalabalıkların hükümet politikasının nasıl tasvibi manasına geldiğini, hükümet reisinin, nasıl candan karşılandığını tasvir edebilmek için, türk dilindeki en müstesna ve en nadir sıfat koleksiyonlarını günlerce tedavülde tuttu.

Bütün bu kalabalıklara, hükümet reisi, nasıl bir savaş verilmekte olduğunu, nasıl ikinci bir vatan sathının fethedilmek üzere olduğunu, düşman-

ların artık nerdeyse imha edilmek üzere bulunduğunu askerî edebiyatın alışık olduğu bir üslûpla anlatmaya çalıştı. Yapılan tahlile göre, Türk ekonomisi sömürge iktisadî bünyesinden kurtarılarak, istiklâline kavuşturulmak üzere imiş. Yani bu tahlile göre, ekonomimizin bünyesinin, Seylân, Birmanya, Altınahili gibi memleketlerde olduğu gibi, Avrupa kumpanyaları tarafından işletilen birkaç iptidai maddeyi, metropol memlekete satıp oradan bütün ihtiyaçlarını temin eden, dış ticaret, milli gelir, maliye ve sermaye bakımından tamamen metropol'e bağlı bir hususiyet arzederken, şimdi artık oraya muhtaç olmayan olgun ve müstakil bir hüviyet arzetmeye başlamış olması gerekir. Sayın başbakanımızın, ekonomimizdeki değişmeleri tasvir etmek için, pek isabetli terimler seçmediğini zannediyoruz. Çünkü milletlerarası tasvirî iktisat literatüründe, müstemleke iktisadının hususiyetleri olarak umumiyetle kabul eden vasıflarla, Türk iktisadının bünyesi arasında fazla bir benzerlik bulmak zordur.

Bundan başka son üç yılda (1954, 1955 ve 1956) milli gelirimizdeki duraklama ve gerilemeleri görmemeziğe

gelerek, bu yüzden beliren sıkıntıları bir tarafa bırakarak, iktisadî istiklâl savaşı, parlak istikbal v.s. gibi kullanılan fazla iddialı tabirler, devlet idaresinde ölçü ve realizm gibi vasıflarla az bağdaşır bir dil intibai vermektedir. Dış ticaret, yatırım ve istihsal sektörlerinin, mazide cereyan eden bazı hadiseler dolayısıyla karşılaştıkları uzun vadeli güçlükler, iş adamlarını, uzmanları ve aydın vatandaşları derin endişeye sevkederken, ifade edilen iyimserliğin müsbet olarak neye dayanıldığını anlamak hakikaten zordur.

Hükümet başkanının tek taraflı propoganda turunda kullandığı gibi, bugünün şartları ve hadiselerine raptetmek isteyenlerin karşılaşacağı müşkül-ler, bir taraftan ara seçimleri ve muhtar seçimlerine cesaret edilemeyişi, öte taraftan bu seyahatin, hükümet icraatının halk tarafından tasvibi şeklinde mütalâa edilışı ile bir kat daha artmaktadır.

Avrupalılar Kulübünde Türkiye

Avrupa Konseyinde bazı delegeler tarafından Türkiyenin, bu teşekkülün hikmeti vücudu olan hür ve demokratik ideallere, müesseselere bağlılık derecesi öne atılarak, âzâlıktan çıkarılması istendiğini gazetelerden öğrenmiş bulunuyoruz. Türk âmme efkârı bu meselenin milletlerarası mevki ve prestijimiz bakımından ifade ettiği mana üzerinde kâfi hassasiyetle durmuş mudur, pek kestiremiyoruz. Bununla beraber, Avrupa camiasına bağlı bir topluluk olmakla iftihar eden inkılâp Türkiyesinde, böyle bir haberin büyük bir hüüzün ve esefle karşılanacağını, Avrupalı dostlarımızın bilmesini çok isteriz.

Türkiyede son yıllarda, "Halkların müşterek malı olan ve her gerçek demokrasinin dayandığı fert hürriyet ve hukukunun üstünlüğü prensiplerinin kaynağı bulunan fikri ve ahlaki prensiplere sarsılmaz surette bağlı olarak" ibaresiyle başlayan konsey statüsüyle, 3 yıl önce kanunlaştırdığımız Avrupa Konseyi insan hakları ana beyanname-sindeki esaslarla bağdaştırılması çok güç olan bazı hadiselerin cereyan ettiğini inkâr edemeyiz. Bu prensiplere riayet vadiyle âzâ olmuş bir devletin bunlara aykırı hareketlerde bulunması yüzünden, diğer âzâların rencide olan hissiyatını ve bu konuda gösterdikleri hassasiyeti tabii karşılamakla beraber, atılan bu adımın isabetli bir hareket olduğuna kani değiliz.

Bir kere Avrupalı dostlarımızın, Türkiyede anti demokratik bir çok ha-

diseler cereyan ederken, tıpkı Milletlerarası Basın Enstitüsünün yaptığı gibi bizi dostane bir şekilde ikaz etme, atılan adımların Konsey statüsü ve imzalanan sözleşmelere uymadığına dikkati çekme şeklinde herhangi bir teşebbüslerini hatırlamıyoruz. Avrupa Konseyi muayyen idealler etrafında toplanan bir kulüp olduğuna göre, ve âzâ devletlerin imzaladıkları insan hakları sözleşmesinde, kulüp kaideferi ve sözleşmelere aykırı hareketlerini, devleti ilgilendiren dahilli bir mesele telâkki edilmeyeceği ana prensibi kabul edildiğine göre, dostlarımızın bu kadar radikal, ve bizim için ağır bir adım atmadan önce, yapabilecekleri, hatta yapmaları icabeden bazı teşebbüsler bulunduğunu hatırlamaları gerekirdi.

İkincisi, hükümetimiz, bir zamanlar Yugoslavyanın da bu Konseye alınmasını teklif edecek kadar, bu kulüp kaidelerini bilmemezliğe gelecek teşebbüslerde bulunmuştur. Aynı zamanda kabul edilen bazı kanunlar ve bunların tatbikatı ile de, Konsey üyelerinin müşterek kıymet ve idealleriyle bağdaşması zor adımlar atılmıştır. Bütün bunlara rağmen, Türk milletinin son yıllarda atılan bu yanlış adımları tashih etmek, demokratik rejimi ve hür müesseseleri tereddiden kurtarmak için giriştiği kahramanca mücadelenin de Avrupalı dostlarımız tarafından sempati ve anlayışla karşılandığını ümit etmek hakkımızdır. Sırf bu unsur bile, Türk milletinin ve inkılâp gençliğinin Avrupa ideallerine ne dereceye kadar bağlı olduğunu gösteren bir delildir. Bu sebeple, kendini büyük ekseriyeti ile Avrupa Camiasına bağlı sayan milletimizin, Avrupa Konseyinden çıkarılmasını istemek, Türkiye hakkında çok yanlış kanaat sahibi olmak demektir. Dostlarımızın Türkiyeyi, ve burada olanları daha yakından ve dikkatle takip etmelerini temenni ederiz.

İmar Hamleleri ve Gecekondular

Son günlerde gece kondular aleyhine büyük bir hareket başlamıştır. Adana, İzmir, İstanbul, Bursa, Ankara'da kitle halinde gece konu yıkıldığını gazetelerden öğreniyoruz. Geç kalmış bu hareket, hiç olmazsa, konduluculuğu câzip ve kârlı bir iş olmaktan çıkaracaktır.

Gece konu, önceleri sırf mesken sıkıntısı çeken vatandaşların barınma ihtiyaçlarını mütevazî imkânlarıyla karşılamakta şeklinde ortaya çıkmıştır. Fakat, elimizde çok şümüllü etütler bulunmamakla beraber, yapılan mahdut ölçüdeki incele-

meler ve genel gidış, zamanla bunun da müteşebbüslerinin türediğini, barınma ihtiyacı hudutlarını aşarak, kazanç ve rant temini için yapıldığını göstermektedir.

Ankara'da 158 evi içine alan toplu bir gece konu sahasında yapılan bir inceleme çok dikkate değer neticeler vermiştir. Bu 158 evden dokuzu 1942 den evvel yapılmıştır. 1943-52 de yapılan evlerin sayısı ise 140 dir. Bunlar arasında 5-6 defa yıkılanlar çok olmakla beraber, bir ev 11 defa yıkılmıştır. Buradaki 140 rakamını teşmil edersek en geniş gece konu yapma faaliyetinin 1943 ile 1952 yılları arasında vukubulduğu neticesine varılır.

158 evde 358 aile oturmaktadır. Bu 358 ailenin nüfus toplamı 1518 dir. Buradaki ailelerin yarısından çoğunun kiracı olması gece konduluculuğun rant temini ile olan alâkasını açıkça gösteriyor. Diğer sahalardaki müşahedelerimize de dayanarak, büt'in gece konu sahalarda kiracı ve ev sahibi nispetinin ev sahibi aleyhine olduğunu tereddütsüz söyleyebiliriz.

Gece kondular hakkında cezri bir harekete başlamadan etraflı etütlerin yapılmış olması alınacak tedbirlerin mahiyet ve isabeti, efkârı umumiyeyi aydınlatma bakımlarından faydalı sonuçlar verebilirdi. Fakat önce barınma ihtiyacından doğan gece konduluculuğun büyük bir suiistimale uğramış olması vakası dahi bu konu ile ilgili sıkı tedbirler alma lüzumunu izaha kafidir.

Gece kondularla mücadele için çeşitli kanunlar çıkarılmış, fakat bunun kâfi olmadığını son on senenin tatbikatı açıkça göstermiştir.

Yalnız gece konu işi değil umumiyetle mesken meselesi, memleket imarı, hatta sanayileşmenin, şehirleşmenin milli menfaatlere uygun bir seyir takip etmesi, aşağıdaki meselelerin memleket ölçüsünde ele alınıp rasyonel hal çarelerine bağlanmasına mütevakıftır.

1 — Arsa spekülasyonu ile amansız bir şekilde mücadele etmek, arsa fiyatlarının yükselmesine mani olmak ve mümkün olduğu taktirde fiyatların düşürülmesini sağlamak,

2 — Mesken kredisini sosyal meskenler istikametine tevcih etmek.

3 — Yapı malzemesi sanayiini ucuz ve bol istihsalde bulunacak hale ve memleketin her tarafına ihtiyacı karşılayacak şekilde dağıtmak.

4 — Mesken işini memleket ölçüsünde ve milli menfaatlere en uygun bir şekilde idare edecek bir teşkilat kurmak.

Yukarıya alınan dört noktanın teferuatına girmek istemiyoruz. Memleketimizde modern arsa siyasetine sahip olan herhangi bir âmme idaresinin bulunmadığını tereddütsüz söyleyebiliriz. Yeni İmar ve İstimlak kanunları çıktığı halde spekülasyonu durdurmak ve geriletmek için harekete geçildiğini gösteren işaretler de yoktur.

Mesken kredisi, Ankaradaki Yeni Mahalle hariç, ekseriyetle spekülâtif ve lüks inşaata akmıştır. Bir yabancı mütehasıs «Türkiye'de son senelerde iki çeşit inşaat yapılmıştır, lüks ve spekülâtif inşaat ve gecekondular» demiştir.

Yapı malzemesi, bilhassa çimento ve demir, istihsali alanında büyük gayretlerin sarfedildiği ve müspet neticeler alındığı memnuniyetle görülmektedir. Bu sahada da yerli malzemenin miktar ve kalitesi ni artıracak çalışmalara çok ihtiyaç vardır. Mesken işiyle çeşitli makamlar kendi zaviyelerinden meşgul olmaktadır.

a — Türkiye Emlâk ve Kredi Bankası mesken kredisi verir ve yapı malzemesi sanayiinin gelişmesine yardım eder.

b — İşçi Sigortaları Kurumu işçi meskenlerine kredi verir.

c — Toprak ve İskân Umum Müdür-lüğü göçmenlerin iskanı ile vazifelidir.

d — Nafia Vekâleti, deprem, heyelan, sel, yangın yerlerini ele alır.

e — Ziraat Bankası köy meskenleri için hazırlıklara girişmiş bulunmaktadır.

Bütün bu dağınık faaliyetleri bir araya toplamak suretiyle mesken mevzuunu, tabii bu arada gece konudu meselesini de memleket ölgüsünde sevk ve idare edecek bir teşkilât kurmanın tam zamanıdır.

Perakende Devalüasyonlar

İktisat ve Ticaret vekili Zeyyat Mandalıncı 17 Ekim tarihindeki Basın toplantısında, «Hükümet olarak esas gayemiz; bütün mahsullerimizi dünya piyasaları ayarına getirmek, onlarla rekabet edebilecek bir seviyeye ulaşmaktır. Bu gaye ile günün konjonktürü içersinde bazı maddelerin kıymetlendirilebilmesi için icap ederse prim ihdası yoluna gideceğiz, ve bu yolda yeni yeni primler tahsisinden çekinmiyeceğiz» demiştir. Bu cümleler önümüzdeki devrede Dış Ticaret Politikamıza hâkim olacak havayı açıklamaktadır.

1953 yılından sonra ihracatımızın seyrini değiştirip, düşmesine sebep olan amillerden biri de, muhakkak ki 1954 ve 1955 hasatlarının fena olmasıdır. Fakat dünya piyasalarında fiyatlar düşmekteyken bizim dahili fiyatlarımızın gittikçe yükselmesi, elimizde mevcut olan malların dahi ihraç imkânlarını baltalamıştır. Meselâ Çuko - Birliğin elinde 1955 rekoltesine ait 20000 balya pamuk olduğu halde bunların maliyet fiyatları Dünya fiyatlarından daha yüksek olduğu için, ihraç imkânları bulunamamaktadır. 1955 rekoltesi tütünlerimize de buna benzer bir sebep ile alıcı bulunamamıştır. Eskiden beri bu mahsulün müşterisi olan Amerikalılar dahi, bu sene ile geçen sene arasında Türk lirası ile tütün fiyatlarında fazla bir fark olmamakla beraber, kara borsa

dolar fiyatı bu esnada 12 liraya kadar yükselmiş olduğu cihetle 1955 rekoltesinden mal almaktan kaçınmışlardır. Bu yüzden de külliyetli miktarda tütün, piyasasının sonuna kadar müdahale alışları faaliyetini devam ettirmiş olan Tekel İdaresinin elinde toplanmıştır.

Ticaret Vekilinin son basın toplantısındaki beyanatından anlaşılıyor ki, ihraç mallarımızın dış pazarlarda sürümüne engel olan âmillerin ne olduğu artık kavranmış ve bu âminin ortadan kaldırılması için tedbirler alınması kararlaştırılmıştır. İhraç mallarımızın dünya piyasalarında rekabet edebilmesi için ihracatçılara prim verilecek, yani bu malların ihraç fiyatları düşürülecek, maliyet ile satış fiyatları arasındaki fark ihracatçıya primler ile tanzim edilecektir. Bir başka deyimle yabancıların bir dolar mukabilinde temin edebilecekleri Türk malı miktarı, 280 kuruş ile temin edilebilen miktara nazaran, prim nispetinde çoğalacak demektir. Primlerin artırılması ve gittikçe daha fazla cins mala prim verilmesi ile deblokaj dövizli fiyatlarının resmen tesbit edilip bu kur ile yapılacak ihracat listesinin genişletilmesi, esas itibariyle aynı tedbirdir. Her ikisinde de güdülen gaye yüksek dahili fiyatlar yüzünden dommuş olan dış ticaret münasebetlerimizi, Türk mallarının ihraç maliyetini indirmek suretiyle tekrar harekete geçirebilmektir. Bu neticenin sağlanması bakımından prim yolunun, kur tashihi yapmak yolundan farkı, sonuncunun perakendeci ve kısmi bir mahiyete sahip oluşundan ibarettir. Madem ki esas kurdan başka bir kur ticarî muameleler için kısmen olsun bir defa resmen tanınmıştır; bunun şumulünü daha geniş tutmak suretiyle perakendeci cephesi çok kuvvetli olan prim yolundan sıkınılamaz mıydı?

İktisat ve Ticaret Vekilinin aynı beyanatından tamamen aksi bir temayülün Hükümete hakim olduğu anlaşıl-maktadır. Dış ticaret müşküllerimizi halletmek üzere yeni ihdas edilmekte olan alım satım kontuvarı hakkında Zeyyat Mandalıncı şunları söylemiştir. «Yeni kurulacak olan alım satım kontuvarı sayesinde memleket ekonomimizin büyük fiyat değişiklikleri ile dejenere edilmemesi için âmme hizmeti bakımından büyük ehemmiyet taşıyan maddelerin bu kanal ile ithal edilmesi; yine ihracı hususî teşebbüsün çapını aşan ehemmiyette bulunan bir kaç maddenin de bu yoldan ihracının yapılması da temin edilmiş olacaktır.» Bu hususta verilen izahatta kontuvarın icab ettiği takdirde hiç bir kâr gütmeden satış yapmak suretiyle, bazı maddelerimiz için ihraç imkânlarını arayacağı da ayrıca açıklanmıştır.

Görülüyor ki bir taraftan fiilen en geniş manada muhtelif rayiçli para rejimine girmiş bulunuyoruz. Her prim

dolayısı ile paramızın, hariçte o muamelelere mahsus yeni bir kıymeti belircektir. Diğer taraftan ekonomimizin muhtaç olduğu en belli başlı ithal maddelerinin dahili satış fiyatı, Alım - Satım Kontuvarı vasıtası ile devlet tarafından tesbit edilecektir. Zira bu kontuvar elbette ki doların 280 kuruşluk rayiçi üzerinden temin edeceği ithal maddelerini normal kâr hadlerini tatbik etmek suretiyle satış yapamaz; aksi halde vesika usulü ittihaz edilmeden piyasaya mal yetiştiremez. İthal mallarına kontuvar tarafından biçilecek her fiyat, Türk lirası için resmî kura nazaran yeni bir kurun belirmesine yarayacaktır.

Hükümetin, hem de bir zaman serbest teşebbüs bayraktarlığı yapmış olan bir Hükümetin, ticarî hayata bunca müdahaleyi neden mübah gördüğünü anlamak güç değildir: Hem Döviz borçlarımız çok ve ağırdır ve hem de her hangi bir devalüasyonu Halk mevzuun ehemmiyeti ile hiç alakası olmayan bir tepki ile karşılayabilir. Fakat her gün ticarî hayatımızın yeni bir safhasına el uzatan müdahalelerin hakikî mahiyetinin, deblokaj dövizleri, primler, Alım Satım Kontuvarı gibi tedbirler ile gizlenmesi de mümkün değildir.

Doğu Avrupa ve Yarım Hürriyetin Tenakuzları

1945 yılında kızıldoru işgaliyle birlikte, Doğu ve Orta Avrupada kurulan rejimlere bakarak, bu min'akada hürriyet ve millî hakimiyet prensiplerinin imha edilişi karşısında yas tutanlar için, Doğu Avrupadan son günlerde gelen havadisler bir hayli şaşırtıcı olmalıdır. Hakikaten, e'ân devam eden Sovyet işgali ve kızıldoru tehdidine, seneler süren katliam, temizlik ve baskılara rağmen, Doğu Avrupada bugün cereyan etmekte olan hadiselerin ruhunu, hürriyet ve millî hakimiyet prensiplerinin teşkil edişi, bizi, Batı Medeniyeti adını verdiğimiz sistemin temelleri ve ana kıymetleri üzerinde dikkatle durmaya sevk etmektedir.

Modern teknik sayesinde kütleleri sevk ve kontrol imkânları, tarihteki eşlerine nisbetle kat kat artmış olan totaliter bir âlem içinde, «millî hakimiyet», «Kanun hakimiyeti», «ferdî hürriyet», «dürüst seçim» gibi çoktan unutulmuş olması gereken kıymetlerin yeniden duyulmaya başlanması; bunların zalim bir nizama karşı mücadelede, kütleleri harekete geçiren parolalar olarak kullanılmaları, hem bizler için, hem de milletlerarası münasebetler bakımından çok ibret vericidir.

Doğu Avrupa olaylarını harekete getiren yakın amillerin başında, Komünist Partisinin 20 inci Kongresinde Kruçef'in Stalin'i itham nutkuyla Doğu Blokunu yeni bir yola sevk etmiş olması gelmektedir. Stalin zamanında Doğu Blokuna hakim olan ana prensip, totaliter nizamın mantıkî neticelerini tam bir bütünlük ve gereken azim ve şiddetle tatbik etmek şeklinde hülâsa edilebilirdi. Bu sebeple Stalin, gerek Sovyet Rusyada gerekse peyk devletlerde, kendi iradesini ve direktifini münakaşaya yeltenecek en ufak bir müstakil hareketi, olanca kuvvetiyle daha başlangıçta bastırma metodunu başarı ile tatbik etmekteydi. Stalin, hakim olduğu geniş sahalarda bir birlik ve ahengi muhafaza ve idame ettirmek için, son derece mantıkî bir şekilde, derhal gizli polis, temerküz kampı gibi metodlarla kadroların temizlenmesini, muhaliflerin tasfiyesini, sür'atle ve şiddetle neticelendiriyordu. Totaliter nizamın, "benden olmyar bana karşıdır" parolasına sadık kalınarak, müstakil bir fikir derhal daha tel'in etmek ve hakim olduğu sisteme rüseyim halindeyken tasfiye ediliyordu.

Kruçef, Stalin'in bu metodlarını bir miktar liberalizm şırınga etmek suretiyle, attığı adımın tenakuzlarını ve tehlikelerini kısa zamanda görmek fırsatlarına kavuşmuştu. Stalin sisteminin inkârı demek olan Titoculuğu, yani her memleketin sosyalizmi kendi bildiği şekilde tatbik etmeye hakkı olduğu doktrinini resmen tanıyarak, Sovyet inhisarcılığına son verildiğini kabul ettiği, Doğu Blokunda yıllardır biriken bazı içtimai kuvvetlerin harekete geçmesine yol açtı. Üç yıl evvel Doğu Berlinde işçilerin ayaklanması, işçi hakimiyetine dayandığını iddia eden komünist blokunda, bir takım içtimai kuvvetlerin, nazariyat ve ideolojiye taban tabana zıt bir şekilde birikmekte olduğunu dünyaya hatırlatan ilk hadise idi. Geçen haziranın 28 inde Poznan da Zispo fabrikasında çalışan işçilerin, "ekmek ve hürriyet" talep eden dövizlerle başlattıkları ayaklanma yarı hürriyet rejiminin tenakuzlarını meydana koyan başka bir vesile oldu.

Stalin'in tel'ininden sonra peyklerde başlayan tasfiye, eski metodlara bağlı peyk diktatörlerinin sür'atle sahnedenden çekilip yerlerine, millî hakimiyet ve daha çok hürriyet isteyen yeni nizamların geçmesi ile neticelendi. Polonya'da Gomulka, hapishaneden çıkarılıp Komünist Partisinin genel sekreterliğine getirilerek, Polonya milletinin, daha fazla hürriyet ve Rus hakimiyetinden kurtulma emellerinin bir sembolü oldu. Poznan hadiselerinin mahkemesi, Polonya'daki değişikliğin vüs'at ve mahiyeti hakkında tam bir fikir yardım eden bir vesile oldu. Burada Polonya gizli Polisinin (U. B.), siyasi mücrimler hak-

kinda tatbik ettiği metodlardan eser bulunmadığı gibi, bütün muhakeme boyunca hukukî delillere hürmet, adli usullere riayet, maznulara tanınan tam söz hürriyeti, uzun yıllar evvel dünyanın bu parçasında kaydedilmiş olan, fakat şimdi birden karşılaşılan bazı yeniliklerdi. Poznan Mahkemesi Polonyada, "keyfi idareye son verme", "kanun hakimiyetini tesis", "hükümetin âmme tarafından daha iyi kontrolü" gibi konuların hararetle tartışılan konular haline gelmesine vesile oldu. Hatta yeni adliye bakanı ve başsavcının katıldığı bir toplantıda, "Komünist partisinin evvelki liderleri tarafından, adli makamlara direktifler verildiğinin" açıklanarak bundan şikâyet edilmesi, yeni liderlerin düşünce ve ideallerindeki değişikliği gösteren bir işaret sayılmaktadır.

TENAKUZLAR KARŞISINDA GERİ ADIMLAR

Varlığını esas itibariyle, zor kullanmak suretiyle devam ettiren totaliter bir nizamda, şu veya bu sebeple tanınan kısmî hürriyet, ergeç bu nizamla mukavemet eden kuvvetleri harekete geçmeye teşvik edince, liderler şaşkınlık ve tenakuzlar içinde kalmaktadır. Peyklerde, müstakil bir siyaset güdülmesini savunanlar iş başına gelince, komünist devletler sisteminin tesanüdünün devamı da şüpheye düşmektedir. Nitekim Polonya basınında, Marşal Plânının başarılı ve faydalı olduğu yolunda çıkan bazı yazılar, tıpkı Titonun yaptığı gibi, Batıdan yardım imkânlarından bahsedilişi, Rusları atılan adımlar üzerinde yeni baştan düşünmeğe sevk etmiştir.

Son günlerde Pravda gazetesi, Polonya basınına ve sosyalizmi geniş bir şekilde anlamak ve tefsir etmek gerektiği fikrini ileri süren Leh başyazarlarına ağır hücumlarda bulunmaktadır. Aynı gazetede daha evvel 16 Temmuz tarihli sayısında, Doğu Avrupa'da komünizm ve sosyalizmin ayrı ve farklı tefsiri demek olan "millî komünizm" mefhumu şiddetle tenkid edilmiş, komünist partileri arasında milletlerarası bağlar kurulmasının lüzumsuz hale geldiğini söyleyen bazı mahfiller şiddetle itham edilmişti. Titoculuğa karşı müteyakkiz olmaları gerektiğini ihtar eden bir mektup, sovyet liderleri tarafından Peyk liderlerine yollandığı zaman, hür tefsir ve müstakil hareketin, diktatörlüğe ve zora dayanan bir nizamı yıkabileceği endişesi açıkça sezilmiş oluyordu.

Bugün Polonya'dan Arnavutluk'a kadar uzanan bir bölgede cereyan eden hadiseler, batı medeniyetinin bir mahsulü olan, hürriyet ve millî hakimiyet

fikrinin, ne kadar dinamik bir mahiyeti olduğunu açıkça göstermektedir. Bu, kütleleri, yalan, propoganda ve maddî tahditlerle kontrol edebileceklerini şanan, bütün diktatörlük meraklıları için, ibret alınacak tarihi bir derstir.

Komünizm Değişebilecek mi ?

Doğu Avrupa memleketlerinde son günlerde çıkan hâdiseler, komünizmin ilk defa Rusya'da nasyonalist-hatta emperyalist bir mahiyet aldığı ileri sürülenlerin tezlerini kuvvetlendirecektir. Peyk memleketlerde ayaklanan halkın İkinci Dünya harbinden evvel mevcut olan ziraat feodaliteye dayanan ve sosyal adaletsizlikleri idame ettiren idarelere karşı hasret duymadığının muhakkak olmasına rağmen Sovyetlerin bu hareketler karşısında aldıkları davranış hiç de memnuniyet verici değildir.

Sovyetler, bizzat kendilerinin açtıkları anti-stalinist kampanyaya rağmen, eski Diktatör zamanında Rusya'nın sağladığı hegemonyayı kolayca terketmekte büyük tereddütlere düşmüşlerdir. Gerçekten, yeni Gomulka idaresine bir aralık şiddetli tehditler savurduktan, hatta askeri bir darbeye teşebbüs ettikten sonra Polonya'da kuvvet kullanmamayı tercih etmişlerdir; buna karşılık, Macaristan'da aynı tahammülü gösterememişler ve isyanı silâhla bastırmaya girişmişlerdir. Ancak, bu memlekette de herşey düzene girmiş değildir. Filhakika, yeni Başbakan Nagyruş ordularının Macaristan'ı terketmeleri için Moskova ile müzakerelere girişeceğini halka vadetmiştir. Denizaşırı Amerikan kuvvetleri hakkında giriştikleri propogandalardan sonra Sovyetlerin bizzat komünist memleketlerden gelen bu gibi talepleri nasıl karşılayacakları merakla beklenmeye değer önemdedir. Rus politikasının stratejik mülâhazaları nelere tercih edilebileceği de bu suretle daha iyi anlaşılacaktır.

Doğu Avrupa hâdiseleri komünizmin sâri bir doktrin olarak istikbalinin ne olacağı istifhamını ortaya çıkarmıştır. "Her memleketin sosyalizme kendi yolundan gitmesi" prensibi konusunda Mareşal Tito'ya kendisinin de müdrük olduğu gibi bugüne kadar daha ziyade söz ve kâğıtta yapılmış olan vaidleri Moskova idarecileri bugün fiiliyatta da gerçekleştirmek durumundadırlar. Doğu Avrupa hâdiseleri kendilerine iyice anlatılmırsa gerektir ki Tito'nun arzularının kuvveden fiile çıkarılması, bu memleketlerdeki hâkimiyetlerinin kısa zamanda çökmesi neticesini doğuracaktır. Yugoslavya gibi Amerika'dan yardım alan ve milliyetperver bir hüviyet kazanmış olan yeni bir komünizm

Batı'ya şu veya bu sebeble, tamamen yaklaşmasa bile neticede Sovyetlerden de çok uzaklaşmış olacaktır. Zira sektörde, istihlak malları endüstrisi sektöründe ve istihlak malları piyasasında serbest ekonomi prensiplerinin cari olduğu değişik bir komünizm ortaya çıkmış olacaktır ki bu yeni doktrin dış siyasetteki istiklâl iradesinin yanında iç politikada da hürriyet taleplerini karşılamakta peyderpey ilerlemeler kaydedebilirse, son inkışaf merhalesinde onu, İngiliz İşçi Partisi'nin sol kanadından ayıran şeyin ne olduğu belirsiz bir hâle gelecektir. Bu takdirde, bu yeni komünizmin câzibesinin Asya ve Afrika'nın geri kalmış memleketlerinde kuvvetli olacağını tahmin etmek lâzımdır. Temas ettiğimiz bu çok önemli nokta Batı ile Doğu bloklarının uzun vâdede yaklaşma imkânlarının menşei teşkil etmektedir. Ancak, bu yaklaşmanın gerçekleşmesinin uzun seneler isteyeceğini ve Batı'yı ihtiyatlı davranmakta haklı kılan büyük mukavemetlerle karşılaşacağını da unutmamak lâzımdır. Sovyetler çok mühim bir seçme karşısındadırlar: ya peykleri üzerindeki ideolojik, siyasî, iktisadî ve askerî baskılarından vazgeçmek veyahut onlar üzerinde emperyalist baskı metodlarına başvurmak suretiyle Asya ve Afrika'da kendilerine beslenen tenkinli sempatileri kaybetmek yollarından birini seçeceklerdir.

Stalin'in Reddedilemeyen Mirası

Polonya'daki baskı teşebbüsleri ve Budapest'deki katliam Sovyet liderlerinin Stalin'in mirasını gerçekten reddetmekte çok mütereddit olduklarını gösteriyor. Aynı tereddüde başka bir sahada da rastlamak kabildir.

Gerçekten Ruslar, komşularının haklı arazi taleplerini kabul etmekten dikkatle kaçınıyorlar. Mareşal Vorosilof'un Finlanda'yı zikareti kiralık Porkala üssünden sonra, İkinci Dünya Harbinden evvel bu memlekettten koparılan arazinin iade edileceğine dair Helsinki'de ümitler uyandırmıştı; bu ümitler kısa bir zamanda kırıldı. Şimdi de Japon-Rus Barış Andlaşması'nın diplomatik münasebetlerin tesisi, Japonya'nın Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'na kabulü ve Japon ekonomisi için büyük önemi olan balıkçılık meselelerini hallederken arazi meselelerini askıda bıraktığı görülmektedir. Gerçekten Rusya, Japonya'nın Güney Sahilin ve Kuril Takım Adaları üzerindeki haklı taleplerini kabul etmek istememektedir.

Bazı Beyaz Rusların, Stalin'in Rusya'nın bütün genişleme hülyalarını Çarlardan çok daha mükemmel bir şekilde gerçekleştirmesi karşısında Bolşevik Diktatöre hayranlıklarını gizlememekte oldukları

bilinir. Bilhassa İkinci Dünya Harbi esnasında ve ondan sonra yapılan müşahedeler Rus halkının "Bütün Rusyalar" fikrine bağlılığını ve Stalin'e karşı izhar edilen hörmette bu idealin büyük bir payı yet liderleri hakikaten isteseler bile, Standoğunu göstermiştir. Bu itibarla, Sovlin İmparatorluğunu tasfiyede büyük mukavemt ve manilerle karşılaşacaklardır.

Malaya'dan Altın Sahiline

Doğu Avrupa'da Kızıldoğu'ya karşı hareketler devam ederken Cezayirli de Fransa'ya karşı açtıkları istiklâl mücadelesine devam ediyorlar. Hâlâ eski sömürgecilik metodlarının başarı kabiliyetine geçirdikleri bunca menfi tecrübeye rağmen inanamakta devam eden batılı unsurları da şiddetle yermemiz lâzım. Bu bakımdan, önümüzdeki Birleşmiş Milletler Genel Kurulu toplantılarında Hariciyemin Kuzey Afrika bahsinde nihayet bir hareket gösterip gösteremeyeceği merak edilmeye değer.

Bütün bunlara rağmen, İkinci Dünya Harbinden beri sömürgeci batı Devletlerinin kaydettikleri ilerlemelerin bir bilânçosunu kısaca çizmekte Batı ve Sovyet bloklarını şu sırada bir defa daha mukayese etmek için çok faide vardır. İkinci Dünya Harbinden sonra, Kore, Filipin, Endonezya, Vietnam, Kambog, Laos, Birmanya, Hindistan, Seylân, Pâkistan, Ürdün, Suriye, Lübnan, Libya, Habeşistan, Sudan, Tunus ve Fas istiklâllerine kavuştular. Yakında bu listeye Altın Sahili ile Malaya da katılacak. Buna mukabil, Estonya, Lettonya, Lituvanya işgal altındadırlar. Çekoslovakya'dan, Polonya'dan, Romanya'dan, Finlanda'dan, Almanya'dan ve Japonya'dan haksız olarak arazi koparılmıştır. İran Azerbaycanı, bir aralık işgal altına alınmış ve İran'dan ayrılmak istenmiştir. Sovyetler Birliği'ne ve Sovyet blokuna dâhil birçok milletlerin ve bilhassa Türk kavimlerinin ne dereceye kadar Rus hâkimiyetinden memnun oldukları da şüphelidir. Bu bakımdan Sibirya'ya sürülüp dağıtılan Türk halklarını hatırlamamız lâzımdır.

Sömürgecilik hangi tarafta geriliyor; Batı'da mı, Sovyetlerde mi? Bunun cevabı açıktır, sanıyoruz.

Ortadoğuda Değişiklik Lüzumu

Süveyş'e dair Güvenlik Konseyi müzakereleri, Menon ve Dulles plânları arasındaki müşterek noktaları ve bunun yanında ihtilâflı noktayı belirtmekten ileri

gidemedi ve meseleye yeni bir fikir unsuru katamadı. Bununla beraber, müzakerelere yoluna girilmesi dahi uzun vâdede bu meseleye bir çare bulunması ümidini arttırmıştır.

Süveyş işinin uyandırdığı heyecanların yatışmakta olmasına rağmen Ortadoğu durulmuş değildir. İsrail, Arap-Batı münasebetlerinin ziyadesiyle gerginleşmesinden derhâl istifade etmek istemiş ve sistematik şekilde komşularına haksız tevâüzlerde bulunmaya başlamıştır.

İngiltere'nin İsrail tecavüzlerine karşı Ürdün'ü açıkça tutarak İsrail'e ihtarda bulunmasından umduğu netice ise hâsıl olamamış ve Ürdün seçimlerini Mısır taraftarları kazanmışlardır. Bunun ilk neticesi, Mısır, Ürdün ve Suriye ordularının bir Mısırlı generalin komutası altında entegre edilmeleri olmuştur. Böylece, İngiliz-Ürdün ittifakı fiilî önemini kaybetmiştir.

Bu arada Irak'ın İsrail tecavüzünü bahane ederek seçim neticelerini suya düşürmek için Ürdün'e asker yollamaya kalkışması bütün arap dünyasında şiddetli tepkiler doğurmuş ve bu manasız hareket Batılıların teşebbüsüyle durdurulmuştur. Elindeki birkaç tümeni hudutları dışına sevketmekte anlaşılmaz bir acecelilik göstermek itiyadına sahip olan bu Müttefikimize bizim tarafımızdan da itidâl tavsiyesinde bulunulmuş olmasından emin olmak isterdik.

Bütün bu hâdiseler Bağdat Pakti'nin Araplar arasında gelişme ihtimallerinin çok zayıfladığını göstermektedir. Hatta, bütün arap milletlerini sarmış olan milliyetçilik cereyanının Nuri Sait Paşa'nın hiç de demokratik olmayan iktidarını da ergeç sarsacağını veya yolunu değiştirmek zorunda bırakacağını tahmin etmek yersiz olmaz. Olaylar, XIX uncu asır diplomasisinin köhne entrika metodlarıyla ve bir mütegalibe sınıfına dayanarak Arapları Batı'ya kazanmanın kabil olamayacağını açıkça isbat etmektedir. Araplar, Batı'da yince karşılarında, haklı isteklerini anlayan ve bu isteklere hakikaten müzahir Devletleri görebilmelidirler. Batı politikasının bu esaslara göre yeniden tanzim ve koordine edilmesi zaruridir.

Fransa'nın pek bayağı bir polis tertibiyle Cezayirli milliyetçi liderleri tevkif etmesi, bu Devletin bugünkü sosyalist(!) başlı Hükümetinin bu konudaki körülüğünün hayret verici yeni bir delilidir. Bu liderler Fas Sultanı'nın misafiryıldılar ve Tunus'a da Bey'in daveti üzerine gidiyorlardı. Mollet Hükümeti de bundan haberdardı. Ortaçağ müslümanlığının mertlik an'anelerinin geniş ölçüde yaşadığı Kuzey Afrika'da bu hareket o kadar büyük tepkiler doğurmuştur ki Mendès - France gibi idrak sahiplerinin düşüdüklere uzun vâdeli ve samimi işbirliği imkânlarından geriye ne kaldığını sormak lâzımdır. Fransız kuvvetleri ile Fransayla eşitlik esasları üzerinde verimli bir işbirliğine candan taraftar olan-

Burgiba Hükümetinin kuvvetleri arasında çarpışmalar bile başlamıştır. Ancak şu da var ki bu çirkin hâdisenin tek müsbet tarafı Cezayir'deki milliyetperver hisleri körükleyerek istiklâl gününü bir az daha yaklaştırmış olmasıdır.

Amerikan Yardımının Şartları

Son haftalar zarfında Amerika'nın yardım politikasının esaslarına ışık tutmak bakımından çok önemli iki olay cereyan etmiştir.

Bunlardan birincisi, Amerika ile Hindistan arasında akdolunan bir anlaşma ile Amerika'nın bu memlekete 592 milyon dolar kıymetindeki ziraî mahsul fazlalarını 305,9 milyon dolar karşılığında satmasının kararlaştırılmasıdır; bu bedel rupi olarak ödenecek ve bu suretle teşkil edilecek fonun % 65 i kredi, % 15 i de hibe şeklinde Hindistan'ın Kalkınma Planı'nın desteklenmesi için kullanılacaktır; bu fonun 55 milyon doları hususî sektöre tahsis edilecektir.

İkinci olay, Başkan Eisenhower'in Kongrenin kendisine tanıdığı yetkileri kullanarak Yugoslavya'ya askerî ve iktisadî yardıma devam etmeye karar vermiş olmasıdır. Bunun tek istisnası bazı ağır askerî malzemedir ki Yugoslav politikasının son gelişmeleri de esasen, askerî sahadan ziyade, siyasi, iktisadî ve kültürel sahalara tevcih edilmiş bulunmaktadır.

Bu iki olay şu üç noktanın tereddüde yer bırakmayacak şekilde belirmesine hizmet etmiştir:

1 — Amerika, yardım yaparken bazı siyasi ve askerî şartlar koşmak temayülünü yenmiş ve bu konuda aleyhinde yapılan propagandaları haksız çıkarmıştır.

2 — Amerika'nın yardımda bulunurken dikkat nazarına aldığı siyasi husus, yardım gören Devletlerin dış ve iç siyasetlerinde müşahhas meselelere behemehal Amerikan telâkkilerine uygun hareket etmeleri değil; fakat, bu Devletlerin tâkip ettikleri samimî gayelerin milletlerarası barış ve sükûna ve hürriyet idealinin ilerlemesine müteveccih olmasıdır.

3 — Amerika'dan dış yardım almak için yerine getirilmesi gereken önemli hususlardan başlıcası yardım görenin kendi menfaati gereği olarak da iktisat ilminin cablarına riayet etmeyi bilmesidir.

Kıbrıs Meselesinde Gelişmeler

New York Times Gazetesinin 13 Ekim 1956 sayısında çıkan bir habere göre, İn-

giliz Hükümetine mensup bazı önemli şahsiyetler, Kıbrıs'ın Türkiye ile Yunanistan arasında taksimini, cüz'î bir ahali mübadelesi yapılmasını ve İngiliz üslerinin Türk bölgesinde kalmasını derpiş eden bir planı kuvvetle desteklemektedirler. Aynı havadise göre, Yugoslavya da buna benzer bir planı Amerikan ve İngiliz Hariciyelerine vermiştir.

İngiliz İşçi Partisi milletvekillerinden Mr. Philip Price'm da FORUM'da yayınlanan fikirlere çok yakın muhtelif beyanları bu Partide de Türk haklarının ve self-determination prensibinin plebisit şeklin-

de bir tek tarafa yarayacak tarzda değil; fakat, taksim şeklinde her iki tarafın haklarını da koruyacak surette tatbiki lüzumunun daha iyi anlaşılmasına başlandığını ümit ettiriyor.

Yunanistan'da da çok yetersiz de olsa bazı düzeltme temayülleri var. NATO askerî gösterilerine, müsabakalarına ve manevralarına iştirake başlamaları bu arada Yunan havalarından geçen uçaklarını-

za nümâyişte bulunmak gibi çocukluğa rağmen iyi bir alâmettir. Yunan politikasındaki bu soğukkanlılaşma gelişmesinin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nu önümüzdeki toplantısında da devam etmesini temenni ediyoruz. Kıbrıs dâvasının en uygun bir tarzda hâlli için uyanan güzel ümitleri hele şu günlerde hiçbir ilgilinin bulandırmamaya azamî dikkati sarfetmesi lâzımdır.

DÜZELTME

KALKINMA, SAVUNMA VE SIKINTILAR

62 inci sayımızın 4 üncü sahifesinde yukardaki başlıkla yayınlanmış olan Notta, 3 üncü sütununun 20 inci satırındaki "her halûkçrı" ibaresi "herhâlûkârda" olarak okunacaktır.

Aynı sütununun 24 üncü satırındaki "etmesi" kelimesi "etmeinesi" olacaktır.

Hakikat ve Samimiyet İhtiyacı

Turhan FEYZİOĞLU

Devletimin hali nicedir? Ketnetmeyip, doğruca müzakere edip badehu hakikatı bildirmekte kusur etmeyesin.. Ben doğru sözü müğber ilmadım, hayırlı olan ne ise hakikatiyle bana bildiresin.

Selim III ün Sadaret Kaymakamına yolladığı Hat-ı Hümayundan. (1)

..Bu hususta Padişah ve Vezir reyî olamaz. Bu maddeyi cesime benim ve senin ve Şeyhülislâmın ve suduru kiram ve ricali devletin ve cümlelendin.. Meclis-i Şûra akdile söyleşilecek, herkes hatırına geleni lillâh fillâh söylesin. Kimesne ketim eylesün.

Selim III ün başka bir hattundan. (2)

Bir müddettenberi, Forum okuyucularına muntazaman hitap etmek saadetini tadamadım. Yaz aylarında, milletlerarası bir seminere çağırılmışım: Bu seminer, bana, Türkiyemizin haline ve gidişine, günlük siyasi polemiklerin kolay ulaşamadığı bir mesafeden bakmak ve dünyanın dört bucağından gelmiş insanların göz önüne serdikleri hakikatler arasında, kendi meselelerimizi daha iyi düşünmek fırsatını verdi.

Düşüncelerimi bu sayfalara dökmekten ve heyecanlarımı sizlerle paylaşmaktan aylarca mahrum kaldıktan sonra, ilk yazımı "Hakikat ve Samimiyet İhtiyacı" diye adlandırmam boşuna değildir. Şuna bir kere daha iman ederek yurda döndüm: Millet olarak, kendi meselelerimizi açıkça deşmeğe, yeryüzündeki çeşitli ge-

leşmelerini dikkatle takibe mecburuz. Bizim için, başını kuma sokan devekuşunun hareket tarzından daha tehlikeli hiç bir şey olamaz. Bir zihni uyusukluk içinde, klişelerle düşünüp, sathî "slogan" larla avunmak; parti veya hizip menfaatlarına uyarak gerçekleri sislemek, her şeyi toz pembe görmeğe ve göstermeğe çalışmak, dünyada olup bitenlerden habersiz kendi kabuğumuza çekilmek bize çok pahalıya mal olabilir.

Hızla değişen bir dünyada yaşıyoruz. 400 yıl önce Türk milleti yalnız askerî kudret bakımından değil, başka yönlerden de örnek gibi gösterilirken, batının bugünkü ileri memleketlerinin çoğunda hastalık, sefalet ve sefahat, zulüm ve kötü idare ortalığı kasıp kavuruyordu. Kanunî Süleyman nezdindeki Avusturya elçisi Busbecq mektuplarında, batının hayranlığını dile getiriyordu.

İtalyan filozofu Tomasso Campanella (1568-1639) "Güneş Ülkesi" (Civitas Solis) adlı ütopyasında tasvir ettiği yer yüzü cennetinin gerçekleşmesi imkânsız bir hayal olduğunu ileri sürenlere, Türkleri örnek göstermek suretiyle cevap veriyordu: "Yeryüzünde böyle bir Güneş Ülkesi kurulabilir mi?... Türkler gibi müsamahakâr, düşünce hürriyetine, din hürriyetine, başka milletlerin diline saygı gös-

(1) Bak. Enver Ziya Karal, Selim III ün Hattı Hümayunları, Ankara 1942 S. 54

(2) Aynı eser, Cilt: 2 Ankara 1946 sayfa 113.

termesini bilir bir milletin mevcut oluşu bana hiç değilse gelecekte, böyle bir Güneş ülkesinin hakikat olacağı kanaatini veriyor. Bu ümit gerçekleşebilir, çünkü, yeryüzünde hür düşünceyi hapsedmeyen ve hakikat aşkını zincire vurmayan cesur ve adil Türkler vardır."

Heyhat, sonradan ne hallere düştük!... "Devletimin hali nicedir? Bana hakikati söyleyiniz" diye feryat eden Selim III, Osmanlı Devletinin çöküşünü durduramadı ve giriştiği ıslahatı kellesi ile ödedi. Tanzimat, Genç Osmanlılar Hareketi, birinci ve ikinci Meşrutiyetler, Osmanlı Devletine, bu "hasta adama" can vermedi.

Campanella'nın yukardaki sözlerle bahsettiği Türkler, nasıl oldu da matbaayı 270 yıl yurda sokmayan taassuba esir düştüler? Dünyanın hayranlığını çeken bir adalet cihazından, kuvvetlinin ve rüşvet verenin haksız çıkmadığı bir adalet sistemine nasıl gelebildik? Öyle bir adalet ve idare cihazı ki, heyecanlı ve hakikatsever hükümdar Selim III e "kesreti mezalimden âlem harab oldu... Kadılar ve naipiler ve voyvodolar ve âyanlar ve cizyedatların etmedikleri mezalim yok" dedirtecek; devlet hizmetindeki kimselerin eşkiyadan daha beter olduklarını söyletecek kadar bozulmuştu.

Bu gerileyişin sebepleri üzerinde çok durulmuş, çok şey yazılmıştır. Bu yazıda, bir sebep üzerinde durmak istiyoruz: Hadiselere ilim gözü ile ve gerçeği kavramak endişesiyle bakmasını bilmemek; meseleler karşısında rasyonel, akılcı bir tavır takınacak yerde, peşin hükümlerimize, hislerimize, menfaatlerimize göre tavır takınmak; hakikatlerden kaçıp hayallere sığınmak.

Tarihimizin ters gidişini durdurup, bu milletin kaderini değiştiren Millî Mücadele ve Türk İnkılabı, her şeyden önce, memleket ve dünya gerçeklerini iyi bilen, akla değer veren; yürekleri vatan sevgisi ve millete güvenle dolu olduğu nisbette kafaları da hurafelerden ve boş hayallerden sıyrılmış olan liderlerin eseridir. Atatürk'ün realizmi, hurafe düşmanlığı, ilme ve akla verdiği değer başarılarının temellerinden biridir.

Atatürk'ün eserini tamamlamak yeni nesillere düşüyor. Bir mütefekkiye "tarih hızı arttı" dedirten yirminci yüzyılın ikinci yarısında, Türkiye'nin durumu ve gidişi nedir? Öyle sür'atle gelişen bir dünyada yaşıyoruz ki, daha on yıl önce yabancı idaresinde olan, bağımsız Türkiye'nin kaderine imrenen Hindistan gibi, Seylân gibi irili ufaklı nice memleketler, milletler camiasının hatırı sayılır uzuvları haline gelmişlerdir.

Batı alemindeki benzerleri ile rahat rahat boy ölçüşebilecek çapta, gerçek devlet adamlarına sahip olan bir çok Asya ve hatta Afrika milletleri hem plânlı

ve sıhhatli iktisadî kalkınma hamleleri ile, hem de sosyal ve siyasi ıslahat tedbirleri ile, çağ değiştirmektedirler.

Fransa, İtalya, İngiltere gibi Batı Avrupa memleketleri, bir taraftan insanı ve insan haysiyetini feda edici totaliter usullere başvurarak kalkınan komünist memleketlere bakıp; öte taraftan kendi medeniyetlerinin doğurduğu Amerika Birleşik Devletlerinin başdöndürücü ilerleyişini seyredip yarışı kaybetmek endişesine kapılıyorlar. Batı Avrupa'nın hür milletleri arasında tesanüd duygusu ve dev kuvvetlerle muvazene tesisine yarıyacak bir birlik kurma temayülü artıyor. Arap âlemi, Fas'tan Irak'a kadar hızla gelişmektedir.

Hakikatlere cepheden bakmazsak, ne tarihimizin büyüklükleri, ne millî mücadele destanlarımız ve Atatürk inkılabları, ne de bilhassa avutucu propaganda edebiyatı bizi bu yarışta geri kalmaktan kurtarabilir.

Demokratik rejim, bilgi ve ihtisarı sustuğu, rey hesabının her şeye hâkim olduğu, bütün hakikatlerin siyasi propaganda edebiyatının sisleri altında kaybolduğu bir rejim değildir. Demokrasi, muhalif partilere karşı girişilen kesif bir yayılım ateşinin tozu dumanı arasında, ana memleket davalarının görülemediği bir rejimin adı olamaz. Memleketin gerçek aydınları (ve gerçek devlet adamları) bu davaları ele almağa ve günlük politika taktiklerinin kurbanı olmaktan kurtarmağa mecburdurlar. Bu hususta en ağır vazife Üniversiteye düşer. Üniversitesi susan veya susturulan bir memleket, hakikatlerin bilinmesinden değil, "ketmedilmesinden", fayda uman bir memleket, yanlış yoldadır, tehlikededir.

Türkiyenin bir iktisadî kalkınma davası vardır. Muhalif olsun, muvafık olsun, hangi vatansever Türk bu kalkınmanın sür'atle gerçekleşmesini istemez? Fakat emin olalım ki, iktisadî kalkınma her şeyden önce hakikatlerin açıkça bilinmesine, akılla ve bilgiyle tahlil edilmesine dayanır. Bütün vatansever, iyi niyetli, bilgili ve uzak görüşlü insanların bir partide; bütün menfaatperest, karanlık kalpli, boş kafalı, kısa görüşlü insanların da karşı partilerde toplanmış olduğu faraziyesinden hareket eden siyasi polemiklerle değil, Hindistan'ın veya Pakistan'ın yaptığı gibi bilgi ve ihtisarı konuşturarak doğru yola varılır.

Türkiye'nin bir orman davası vardır. Derdin iç yüzünü ve azametini bilen yerli ve yabancı bütün mütehassısların söylediği şu: "Bu gidişe son verilmezse ve geçici siyaset hesaplarından kurtulmuş uzun vadeli bir millî orman politikası azimle yürütülmezse, 30 yıla kalmaz, Türkiye medenî ve müreffeh bir milletin barınabileceği bir yurt olmaktan ilelebet çıkar". Çocuklarımızın neslini değil, birkaç yıl sonraki seçimi düşünerek; her tedbirin

değerini rey kantarında tartarak bu dava gözülemez.

Türkiye'nin bir din meselesi vardır. Yurdumu ve dünyayı daha iyi tanıdıkça şuna biraz daha kuvvetle inanıyorum ki bu dava bizim ölüm kalım davalarımızdan biridir. Türk milletini dinsiz bir millet haline getirmek ne arzu edilecek bir şeydir, ne de kabildir. Ancak, Anadolunun her bucağında sahte şeyhler, istismar edilen müritler, kafaları ve ruhları hakikî dinle asla ilgisi olmayan bir takım hurafeler yüzünden örümceklenen geniş kitleler vardır. Yurdun her köşesinde camileri doldurup taşan muazzam kütlelere, uyanık fikirli, açık düşünceli, iyi ahlâklı din adamları marifetiyle bir manevî kalkınmanın, bir ahlâkî yükselişin cevheri aşılana bileceği gibi; akla ve hakikî dine aykırı düşün binbir geri düşünce de telkin edilebilir.

Din meselesinde de, yalnızken bir defa bile Allahı düşünmeyen, her meydan nutkuna Allahla başlayıp Allahla bitiren, abdest almadan namaz kılan demagog politikacının tutumu yerine; rehberi samimiyet olan ve memleket menfaatini ön plâna alan ciddî tedbirleri arayıp bulmazsak, bu millete yazık olacaktır.

Bu memleketin daha böyle bir çok davaları var. İlk öğretim davası bunlardan biridir. Pasifik Adalarında okuma yazma bilmeyenler % 25 i, komşumuz Balkan memleketlerinde % 20-30 dur, İsrail'de % 6 yı, Kıbrıs'ta % 36 yı, Fas'ta % 50 yi, nice zenci diyarlarında % 25-30 u, Afrika'nın ta ortasında, Belçika Kongo-sunda % 63 ü geçmezken, memleketimiz, de okuma yazma bilmiyenlerin nisbeti harf inkılabına rağmen halâ % 70 civrindedir. Bu nisbet böyle durdukça medeniyet yarışında geri kalmamız mukadderdir.

Siyasi rejim bahsinde bir kelime söylemekle yetineceğim: Yeni Seylân başvekil, Seylân'ın Batıdan uzaklaşıp komünizme yaklaştığı yolundaki ithama karşı, Seylân'ın "basın hürriyetine ve mahkemelerin bağımsızlığına tam manası ile hürmetkâr" olduğunu belirterek cevap verdi. Asya'nın ve Afrika'nın uzak köşelerinden bile bu gibi seslerin yükseldiği bir devirde, hâkim teminatı bakımından tek parti diktatörlüğü altında yaşadığımız inkılap yıllarından daha gerilere gitmemiz son derece acıdır.

Bu konulara tekrar döneceğiz. Bunun için, sizlere içimde biriken bir feryadı ulaştırmak istedim. Hakikatlerden kaçma ve hayallerle avunma yolu, yükselme ve kalkınma yolu değildir. Bilgi ve ihtisarı erbabının ağzına kilit vurmağa çalışıp, semaları propaganda edebiyatı ile doldurmak sadece hüsrana getirir. Selim III ün bütün devlet ricaline, "hakikati söyleyin" diye yalvardığı gündenberi en çok muhtaç olduğumuz şey hakikat ve samimiyettir.

İncelemeler

BİLİM VE GELECEK

Dr. J BRONOWSKI

Yetmiş beş yıl önce, altmış yaşlarında uzun boylu bir adam, İngiltere'nin kır evlerinden birinin limonluğunda saksıda yetiştirdiği bitkilerin üzerine eğilmiş, bakıyordu. Yanında onun gibi dalgın bir delikanlı oturmuş, bason (çifte kamışlı bir çalgı) çalıyordu.

Bu iki kişi, Charles Darwin ile oğlu Frank idi. Baba ile oğul bilimsel bir deneme ile meşguldürler. Darwin, böcek-kapan bitkiye, üzerine bir böcek konduğu zaman yapraklarını yumması için haber veren şeyin ne olduğunu bilmek istiyordu. Bütün ihtimalleri bir bir sabırla deniyordu. Ses, haber verici bir sebep gibi görünmüyordu; ama olabilirdi de. Darwin en zayıf ihtimalleri bile gözden kaçırarak adam değildi. Kum tanesini, su damlasını, kaynamış yumurta kırıntısını denemişti; şimdi de Frank'ın bason'unu deniyordu. Darwin bir türlü böcek-kapan bitkinin yapraklarını yumduran asıl sırrı çözemedi, fakat nerdeyse çözecekti, ömrü vefa etmedi. Bir sonraki nesil onun çalışmalarını tamamladı. Darwin altmışında tabiata dair bütün anlayışımızı değiştirmiş ünlü bir bilgindi, ama gene de ancak gelecekte mevasını veren küçük denemeler yapmaktan vazgeçmemiştir.

Benim her şeyden önce üzerinde konuşmak istediğim gelecek işte bu anlamdaki gelecektir. Bilim ve gelecekte birlikte ne kadar çok kimsenin korktuğunu görmek beni üzüyor. Bu korkuların yanlış olduğu bence su götürmez. Bilim ile gelecekte korkanlar, bilimin metodunu doğru anlamamış görünüyorlar bana. Biz günlük haberlerin gölgesinde oturuyor, felâket duygumuzu besliyoruz. Bu tesir altında sanıyoruz ki, bir nesil boyunca Napolyon'la uğraşan yüz elli yıl önceki atalarımızdan daha acıklı ve kötü durumdayız. Yüz elli yıl önce İngiltere'de çocukların haftada seksen saat çalıştırıldığı ise hiç hatırlamıyoruz. Kolera nezleden daha yaygındı. Bütün memleket on milyon nüfusu besliyemiyordu. Okur yazar sayısı bir milyonu bile bulmuyordu. Bütün bunların nasıl değiştiğini hep biliyoruz; konfordan başka bir şey kazanmadığımız iddiasında olanlar bize doğruyu söylemiyorlar. Yalnız hayat ve sağlığımızdaki kazançları düşünün: nüfusumuz elli milyonu buldu, çocuk ölüm nisbeti yüzde seksen hatta doksan düştü, ortalama ömür hiç değilse yirmi beş yıl uzadı.... Gerçekte her maki-

na bir kurtarıcı olmuştur. Bizi zahmetli, zevksiz işlerden, hastalık ve cehaletten, ancak içki uyuşukluğunda unutulmuş Hogarth'ın tasvir ettiği sefalet ve miskinlikten kurtaran makinalardır. Bu kadar da değil; makinalar dünyamızla birlikte düşüncelerimize de yeni şekiller verdiler. Çocuklara ihtimam, ferde saygı, hür kurumlar... bunlar hayatın ne ucuz ne de hayvanca olduğu bir cemiyette gelişip serpilebilir.

Biz bu mucizeyi bilime borçluyuz; ve bu gerçekten bir mucizedir. Ne var ki, mucizeyi ortaya koyan bilgiler ne Tanrı ne de sihribazdırlar. Onlar da bizim gibi insandırlar; geleceğe inanan, geleceğe bel bağlayan insan. Yaptıkları büyük değil. Bütün başarılarının temelinde Darwin'in metodunu görüyoruz. Çünkü bu metod bilimin kendisidir. Bilim tecrübedir, eşya ve olayları deneye vurmaktır. Her mümkün şıkkı mutlaka denemek, anlayışla, sistemli olarak denemek bilimin başlıca özelliğidir. Ön yargılarımızı ne kadar incitirse incitsin, bilim deneyin haklı çıkardığını benimser, yanlış gösterdiğini atar. Deneyin doğruladığı her buluş ise dünyamıza dair ağır ve meşakkatle kazanılan anlayışa yeni bir güç, yeni bir ışık getirir.

Gizli veya esrarengiz bir ilerleme yoktur. Bu bazan böyle görünüyorsa, sebebi, bilim alanındaki günlük çalışmaların her türlü gösteriş ve çekicilikten uzak oluşudur. Yıllarca araştırmaya kendini vermiş bilim işçisinden bir şey işitmezsiniz; sonra birden bire gazete başlıklarında yeni bir buluş okursunuz: penisilin jet motoru, veya atom çekirdeğinin parçalanması... gibi. Kimse, bilim çevresi dışındaki halka yıllarca süren tecrübe ve yanılmalardan bahsetmez. Günlük geçimi ile meşgul insan, bu arada nelerin olup bittiğini, ne gibi başarısızlıkların veya başarıya götüren yönde ne gibi zorlukların ortaya çıktığını nasıl tahmin edebilir? Durum böyle olunca, o bilimin hünerine şaşmaktan, kudretinden korkmaktan başka ne yapabilir?

Ben bu iki duygunun, şaşma ile korkmanın, aynı derecede zararlı olduğunu sanıyorum. Çünkü ikisinde de ortak olan şudur: bilim çevresi dışındaki insan çaresizdir, kendi başına elinden bir şey gelmez. Oysa bilim yeni mucizedir, alelade insanın gücü üstünde, onun asla ulaşamayacağı yeredir. Sonu iyi veya kötü olsun, kaderiniz bir başkasının elindedir. kurtuluşunuz ve-

ya felâketiniz sizin değil başkalarının bileceği iştir.

İşte bunun içindir ki, korkudan önce büyüye hücum ettim; çünkü büyük korkunun altındadır. Bugün insanların pek çoğunun kafasında en üstün yeri korku işgal etmektedir. Onlar gelecekte korkuyorlar. Sebebini sorun, size atom bombasını gösterirler. Fakat atom bombası kabahatin yüklendiği bir bahanedir. Biz bir bomba var diye gelecekte korkmuyoruz. Bizi bombalar korkutuyorsa, geleceğe güvenemediğimizdendir.

Korkularımızın bir ana kökü var. Geleceğin bilime ait olduğunu gönlümüzde hissediyoruz elbette. Bu hususta kendimizi aldatmıyoruz. Ama bir yandan da bilgiler gibi basit, ameli, ve bunların da üstünde taze düşünmek istemiyoruz. Dünyayı daha elli yıl önceye kadar sakin ve rahat tuttuğunu yanlışça sandığımız doktrin ve önyargılara sarılmak istiyoruz. Geleceği umursadığımız yok; istediğimiz sadece ömrümüz boyunca dünyanın devam etmesidir. Neden bu bençilik? Bir kere kendimizi yeni düşüncelere eşit göremiyoruz, bize bilimin güç ve esrarengiz olduğu söylenmiştir. Böylece aslında heyecan verici olan yeni bilgiyi elden geçiriyoruz. Her gün biraz daha bize yabancı gelen bu bilgi bizden uzaklaştıkça güvenimiz büsbütün sarsılıyor, sonunda içimizde büyüyen çaresizlik duygusu ile başbaşa kalıyoruz. Sonra da bu durumdan sahte bir eda ile atom bilgilerini sorumlu tutuyoruz.

Halbuki durumu değiştirmek, hem de kendi neslimizde değiştirmek, elimizdedir. Millet olarak bilimin gerçekliğini olaylara uygulayıp deneyin haklı çıkardığını tutar, gerisine boş verebiliriz. Bu arada öğrenmemiz gereken en önemli nokta şudur: dünyayı yeniden yapan şeyin, mekanik başarılar değil, bilimsel fikirler olduğu gerçeği. Bu gerçeği kavradığımız gün, elde edilen başarıları yerli yerine koyabileceğiz. Atom bombası bilimin büyük bir başarısı değildir. Bilimin büyük buluşu, atom enerjisini kullanabileceğimizi bize öğreten temel keşiftir. Bu, durmadan didişen milletlerin değil fakat insanoğlunun başarısıdır. Bütün bilim tarihi, her temel buluşun, hiç değilse en sonunda, insanlara zarardan çok iyilik getirdiğini gösterir.

"En sonunda" dedim, doğru ama ileriye bakmasını bilirsek. Her bilgin ileriye bakar; araştırma dediğimiz de zaten başkalarının, belki sonra gelen nesillerin, bitirip faydalanacağı şeye başlamaktır. Sonra gelecek ülküsünden başka bizi harekete geçirecek ne gibi bir saik bulunabilir? Biz günlük yaşayış ve düşüncelerimizle bilim arasında bir açıklık muhafaza ettikçe, felâket elbette bizi tehdit ede-

cektir. Bilimin yalnız bir uzmanlar işi olduğu söylenip duruluyor, buna kapılmamak gerekir. Bilim ne tarihten, ne iyi konuşmadan, ne de bir roman okumadan farklı değildir aslında. Bazı kimselerin onu kötüye, bazılarının iyiyeye kullandığı, bazılarının ise bir hayat meggalesi ettiği doğrudur; fakat bilim herkese açık, herkesin eli altındadır. Bilim, Darwin ve bason'u kadar beşeridir, anlaşılması onlardan daha güç değildir. Bilimin değerleri hep insanî değerlerdir; dürüstlük, geniş görüşlülük, bağımsızlık, sağduyu, düşünce bütünlüğü gibi. Bilimin başarıları insan başarılarının en yüceleri arasındadır: Eski Yunanlılar Pythagoras'ı Homer ile bir tutuluyorlardı. Bilim üstelik bugünkü muvafakiyetine gizli yolları takip ederek, yahut buyruğa dayanarak erişmemiştir. Düpedüz olaylara ama yalnız olaylara bağlı kalmak, bu eşsiz başarı için yetmiştir. Bilimsel buluşlar kimlerin eseri olursa olsun o kadar önemli değildir. Bilim Newton'u olduğu kadar dostu Christopher Wren'i, Darwin'i olduğu kadar münekkidi Samuel Butler'i de dinlemiştir. Nitekim günümüzde de, profesörlere olduğu kadar parlak bir fikri olan her gence kulak vermeğe hazırdır. Bilime, politik veya bilimsel bir buyruk altına düştüğü zaman, ne olacağını merak ediyorsanız, sizi hakkında ö-

zel bilgi sahibi olduğum bir alana götürmeme izin veriniz. Harp sırasındaki Alman araştırmasına dair söz etmek istiyorum. Biz Alman biliminden son derece korkarak harbe girdik. Nitekim o bilimin bir zamanlar büyük bir ünü vardı. Fakat bütün harp boyunca Almanlar bilim alanında tek bir adım bile atamadılar. Ne U - boat araştırmasında, ne radar bombalamasında, ne de çekirdek fiziğinde en küçük bir ilerleme göstermediler. Neden bu profesyonel harp açıcılar, bir zamanlar ün saldıkları bir alanda, bilim alanında, bizden geri kaldılar? Bir örnek her şeyi açıklamaya yeter: biz ilk atomik pili çalıştırmak üzere bulduğumuz bir sırada, Himler'in harp araştırma direktörü Danimarka'ya Viking'ler (eski İskandinavya korsanları) in örne işlerini incelemeğe heyet gönderiyordu. Bu inanılması güç bir olaydır, fakat doğrudur.

Herkesi dinlemek, hiç kimseyi susturmamak, doğru ve haklı olanları şerefliendirmek, yükseltmek.. işte bilime dünyamızda kudret ve insanî vasfını veren özellikler. Bilimi darlıkla suçluyana inanınmayın; dar ve mutaassıp bir kuvvet Himlerinki kadar temelsizdir. Bilimin dogmatik olduğu mu size söyleniyor? Bilimin hiç bir kolu yoktur ki, son elli yıl içinde tepeden tırnağa yeniden kurulmuş ol-

masın. Bilim dünyamızı doldurduysa, geniş, görüşlü, uysal, yeni düşüncelere son derece açık olmasındandır. O çetin kelimenin (demokrasinin) en iyi anlamında, bilim demokratik bir metod'dur. Bu metod, bir de gerçekten daha önemli bir şey olamyacağına dair beslediği inanç, bilimi güçlü yapan başlıca iki ilkedir.

Bu bize alelade bir gelenek gibi mi görünüyor? Öyledir elbette. Bu Avrupa'nın Renaissance'dan beri özlediği gelenektir: hür araştırma, şahsî aksiyon. Bu bilimin olduğu kadar sanatın da iklimidir. Bu bizim hürriyet mirasımızdır, o hürriyet ki, ruhumuzla beraber bedenimizi de kurtarmıştır. Gelecek ülküsü ile bu gelenek birdir, yeter ki onları birleştirmek istiyelim. Bilimsel düşünceler özel, apayrı düşünceler değildir; hepimiz onların özüne nüfuz edebiliriz. Hepimiz derken, Darwin'in böcek-kapan bitkisini Viking'lerden daha sürükleyici, daha ilgi verici bulmak isteyenleri demek istiyorum. Bütün muhtaç olduğumuz şey sadece bilimin ortaya koyduğu düşüncelere gözümüzü, kafamızı açmak onlardan korkmamaktır. Biz, bilimin açtığı büyük bir çağın eşliğinde duruyoruz; onu kendimize maletmek elimizdedir.

Çeviren : Cemal Yıldırım

B Ü T Ü N L Ü K

Mümtaz SOYSAL

Türkiye'nin siyasî hayatında görülen aksaklıkların, iktisadî hayatında çekilen sıkıntıların ve toplumsal hayatında duyulan buhranların sebeplerini çeşitli adlar altında toplayanlar var. Bazılarına göre, her şeyin başında, kendi içimizdeki ölçsüzlük geliyor; tam ortayı bulamıyoruz. Aşırılıklar içinde bocalıyoruz. Bazılarına göre de, aksaklıklar, sıkıntılar ve buhranlar, ölçülü hareket etmek, ortayı bulmak isteklerimize rağmen, acemiliğimizden ve karşılaştığımız meselelerin yeniliğinden ileri gelmektedir; biraz daha dayanırsak, bu geçici devreyi atlatıp aradığımızı bulacağımız muhakkaktır.

Ashına bakılırsa, sebepler ne aşırılıktadır, ne de acemilikte. Dâvalarımızı "bütünlük buhranı" adı altında toplamak daha doğru olacak. Gerçekten, XIX. yüzyılın başındanberi girişilen hamleleri hâlâ kırsır gösteren aksaklık, bu hamlelerin kendilerinde değil, bilâki aralarında sırttan istisnalardadır. Hareketler topluluğunun ahengini bozan istisnalar giderilmedikçe ve bir bütünlüğe varılmadıkça, son amaca erişmek için takip edeceğimiz yol bir hayli uzayacak.

Bütünlüğü hangi anlamda yorumlamak gerek? Meselâ, "bütünlüğe kavuşmuş bir siyasî sistem"den ne kastedilmektedir? Bir memleketin siyasî hayatını düzenleyen kuralların sadece bir iki anayasa maddesinden veya seçim kanunlarından ibaret olmadığı malûm. En temel kanunlardan en küçük ve teferruatla dolu yönetmeliklere kadar, yasama ve yürütme uzuvlarınınca tesbit edilecek bütün kurallarda siyasî hayata etki gösterecek noktalar bulmak mümkün. Asıl önemli olan taraf, bu kuralların hepsinde, daha doğrusu bunların uygulanmasında, aynı dünyaya görüşünün, aynı siyaset anlayışının ve aynı rejim esaslarınının aksettirilmesidir.

Meselâ, "bütünlüğe kavuşmuş bir iktisadî sistem"den ne kastedilmektedir? Şüphesiz, böyle bir kavramda, kendi kendine yeten veya dondurulmuş bir iktisadî düzen gibi şeyler aramamak gerek. Bahis konusu olan mesele, iktisadî faaliyetin bütün cephelerinde, müşterek bir yönelişin, müşterek bir plânın veya hiç olmazsa müşterek bir düşünüşün görülmesidir. Bazı taraflarında liberal bir düşünüşle hareket edilirken, bazı taraflarında kolektivist

tedbirlere başvuru, olayların etkisi altında böyle sapmalardan kaçınmanın imkânı bulunmadığı zaman, hiç olmazsa, arada akla yakın bağlantılar kurulamayan bir iktisadî hayatta "bütünlük"ten bahsetmek mânâsız olur.

Meselâ, "bütünlüğe kavuşmuş bir toplumsal bünye" den ne kastedilmektedir? Herhalde, "sınıfsız bir toplum" veya "millî birlik" gibi kavramlar değil. Toplumsal bünyenin bütünlüğü meselesini bilhassa medeniyet açısından incelemeli. Memleketteki bütün kütteleler aynı medeniyet anlayışına mı sahiptirler? Yoksa, halkın yarısı başka bir medeniyet havası içinde yaşarken, öbür yarısı hâlâ bu medeniyetten tamamen farklı bir hava içinde midir? Sınıf veya sınıfsızlık meselesi, daha doğrusu toplumsal bünyenin kademelenişi, bu ana sorulardan sonra ve belki de onların bir sonucu olarak ortaya çıkacaktır.

Misâlleri daha da genişletmek ve "bütünlük" kavramının kaplayabileceği sahaları ardı ardına sıralamak mümkün. Fakat asıl önemli olan bu değil. Millî hayattaki âhenk bakımından en canalıcı nokta, kendi içlerinde bütünlüğe kavuşmuş olan sa-

haların, bir de kendi aralarında bütünlük sağlayabilmeleridir. Böylece, bir "bütünler sistemi" ve bundan da her bakımdan sağlam bir millet hayatı doğacaktır.

Toplumun hayatında tepkiler uyandıran hamleleri bir bütün halinde görebilmek meselesi, bilhassa Türkiye gibi, medeniyet değiştiren memleketlerde çok daha geniş bir önem kazanıyor. Tarihi derinliğine bir bakışla gözden geçirince, Türk milletinin hayatında iki büyük bütünlük devresi görmek mümkün: Birincisi İslamlıktan önceki devre, ikincisi de XI. yüzyılın sonu ile XII. yüzyılın başı arasında kalan devre. İslamlıktan önceki devir, siyasî sistemi, iktisadî faaliyetleri ve toplumsal yapısıyla, muayyen bir görüş ve düşünüş etrafında toplanıyor, bir bütün teşkil ediyordu. İslâm medeniyetine geçiş devresi tamamlandıktan sonraki devir için de durum aynı: devletin siyasî kuruluşu, toplum içindeki iktisadî hayat ve toplumsal hayatı düzenleyen kaideler hep İslâm medeniyetinin çerçevesine uygun düşmekte, o dünya görüşünün çeşitli cephelelerini aksettirmektedir. Kısacası, yaşayış ve düşünüş tarzı, gelenekleri ve diliyle bir bütün.

Türk tarihinin gerçek "fetret" devirlerini, İslâm-öncesi medeniyetten İslamlığa geçiş devresini kaplayan IX., X. ve XI. yüzyıllarda ve İslâm medeniyetinden Batı medeniyetine geçiş devresini kaplayan XIX. ve XX. yüzyıllarda aramak gerek. Her iki devirde de, bir taraftan, önceki medeniyetin kalıntıları devam ederken, yeni girilen medeniyetin çeşitli unsurları da toplumun bünyesine yavaş yavaş sokulmaktadır. Birbirine zıt iki dünya görüşünün karşılaşması ve çatışması, toplumun bütün faaliyetlerinde etkisini göstermekte, siyasî durum, iktisadî hayat, gelenekler ve dil ilk bakışta muazzam bir kargaşalık içinde bulunmaktadır.

Demek ki şimdi, XIX. yüzyılın başındanberi süregelen "ikinci fetret devri"nin içindeyiz. Tarihi kendi akışına bırakmak ve bu devrenin de birincisi kadar uzun sürmesine müsaade etmek doğru mudur? Herşeyden önce, bazı temel sorulara cevap vermek gerek. Bir defa, kesin kararımız nedir? Batılı mı olmak istiyoruz, yoksa Doğulu kalmakta devam mı edeceğiz? Eğer Batılılaşmak istiyorsak, geçiş devresini kısaltmak istiyor muyuz, istemiyor muyuz? Bu sorulara cevap verilince tabii sonuçlar kediliğinden sökün edecektir. Zaten şu noktayı hiç hatırdan çıkarmamalıyız: Doğu ile Batı arasında He-gelci bir sentez beklemek kadar boş bir şey olamaz. İki "bütünler sistemi"ni par-

çalayıp, perakende döküntülerle yeni bir yapı meydana getirmeye çabalamak, bir buçuk yüzyıldır süregelen çalkantıları biraz daha uzatmaktan başka bir işe yaramayacak. Günümüzün tartışmalarına konu teşkil eden siyasî, iktisadî ve toplumsal meseleleri hep bu açıdan gördükten son-

ra, bazı noktaların çözülmesi biraz cesarete ve biraz da inkârcılığa bağlı kalacaktır. Batılılaşacaksa, biran önce, yüzde yüz ve kökten batılılaşmalıyız. Çok kimsenin yanılgı nokta da burada. Şimdiye kadar, taklitçilik, kopyacılık, vs. adlarla damgalanan türlü hareketlerdeki tek kusuru bu hareketlerin kendilerinde değil, belli bir bütün içine yerleştirilememiş olmalarında aramak gerek. Meseleyi bu cephesiyle görmek, sıkı sıkıya bağlandığımız bazı değerlerden vazgeçmeyi icabettirecek, bir takım alışılmış klişelerin bırakılmasını lüzumlu kılacaktır. "Biz bize benzeriz", "Batının iyi taraflarını alıp kötü taraflarını atmamız", "Taklitçilikten kaçınmalı ve millî özümüzü kaybetmemeliyiz" gibi sözlerin önümüzdeki dâvaları çözmeyip ös-bütün çetrefil hâle soktuklarını unutmamalı.

Bu arada, yarı toplumbilimci, yarı siyasetçi ağzıyla konuşacakların itirazlarını da hesaba katmak gerekir. "Ataların mirasından, "istenildiği gibi değiştirilemeyecek toplumsal müesseseler"den bahsedilecek. Malûm fâsit dairenin burada da görülmemesine imkân yok: Toplumun içindeki bazı temellerin ve geleneklerin yıkılamayacağını düşünüp de bunlara ilişmemek ve böylelikle onları daha da kuvvetlendirmek... Cumhuriyet devrinde "tatil günleri kanunu" çıkıncaya kadar, koskoca bir milletin hayatına iyice yer etmiş olan Cuma tatilinin kolaylıkla değiştirilebileceği herhalde kimsenin havsalasına sığmıyordu. "Halk bunu istiyor" teranesiyle radyolarda tekrar edilen ölü musiki, sırf bu tekrar yüzünden yeniden canlanmamış mıdır? Araya radyo girmeseydi, Bizans ve Saray bozuntusu nağmeler bu kadar yayılabilir miydi, yoksa unutulmuş gider miydi?

"Forum" da dahil birçok dergide tartışma konusu olan "aydınların ihaneti", aslında ne memlekete, ne de insanlığa karşıdır. Gerçek ihanet, tam aydının içinde bulunması şart olan "bütünlük duygusu"na karşı işlenmektedir. İşin kollarına kavg ve bazı sahalara el uzatmamak da mümkün; ama, böyle yapmak, asıl köksüzlükten başka nedir? "Altı kaval, üstü şeshane" bir toplum, eski bağlarını koparıp atmış ve yeni muhitin bütün şartlarını kabullenmiş bir toplumdansa sanki daha mı iyi? Geçiş devresini mümkün olduğu kadar kısaltmak ve olayları biraz zorlayabilmek için, yapıcılara olduğu kadar yıkıcılara da ihtiyacımız var. Batı medeniyetinin içinde sırtan doğu kalıntılarına hü-

cum edebilecek kişiler muhakkak "dejenerelelik"le itham edilmemeli. Bu arada, "aşırıların" oynayacakları rol de bir hayli önemli. Yeniliklere karşı koyanların kaçınılmaz kuvveti yüzünden, eğer muhakkak bazı ortalamalar meydana çıkacaksa, aşırıların mümkün olduğu kadar aşırı olabilmeleri bu ortalamaların herhalde daha ilerilere alınmasına yol açacaktır. Meselâ, Ataç'ın aşırılığı, dil içindeki ortalamanın hayli ileri bir noktada karar kılmasını sağlamamış mıdır?

Batının bütünlüğü içine girebilmemiz bakımından, insanı epeyce düşündüren bir nokta da din meselesi. Fakat, batı medeniyetinin temelleri Yunan-Hıristiyan ikiliğinden uzaklaşıp Yunan - Ümanist esaslara doğru yöneldiğine ve dinî ahlâk görüşü karşısında "bilimsel - ümanist" ahlâk gitgide daha fazla kuvvet kazandığına göre, mesele karşı taraftan da çözüme götürülmüştür, denilebilir. Bizim bu cepheden yapabileceğimiz şey, dinin Batı bütünlüğüne aykırı gelen tarafları üzerinde durmaktan ibaret. Lâiklik, dinî, Batı bütünlüğüne zarar verebileceği sahaların hiç olmazsa birinden çıkartmak için en kestirme yoldu. Geri kalan sahalarda, Batı kafasıyla din reformunu üzerine alabilecek insanlara hâlâ muhtacız. Böyleleri ortaya çıkıncaya kadar, dinî kendi köşesinde tutmaktan başka çare yok.

Batı bütünlüğü peşinde koşanları en fazla şaşırtacak şey, Batı'da böyle bir bütünlüğe erişmiş millet bulmanın imkân - sızlığı olacak. Bazı yerlerde hürriyet ek-sikliği, bazı yerlerde lâiklik müessesesinin bulunmaması, toplumsal adaletsizlikler veya sınıf diktatörlükleri, zihnimizdeki "batılı bütünlüğe kavuşmuş toplum" kavramını tamamen soyut bir hâle sokmaktadır. Galiba, batılılaşma hareketimizi kuru taklit olmaktan kurtaran en kuvvetli taraf da bu. Doğu ile Batı arasında sentez yapmak yerine, Batı içindeki çeşitli cephele arasında sentez yapmak meselesiyle karşı karşıyayız. Eski medeniyetimizle önümüzdeki medeniyetin uzlaştırılmasından çıkacak meyvalar, Batının en sağlam dallarının birbirine aşılmasıyla elde edilecek meyvaların yanında cılız kalmağa mahkûm. Bu bakımdan, millet içinde bazı kimselerin Lâtin, bazı kimselerin Anglosakson, bazılarının da Cermen kültürüyle yetişmesinde çok fayda var. Çok bağlandığımız değerleri inkâr pahasına da olsa, "Doğuyla Batı ortası bir kültür" teranesini unutup, henüz Batı'da bile gerçekleşmemiş bir "Batı bütünü"ne varmamız tarihin akışını bir hayli hızlandıracaktır.

KAVAKLIDERE
Yakut Damlası

İSTİMLÂK KANUNU

Fehmi YAVUZ

Kabul tarihi 31/8/1956 olan İstimlâk Kanunu 8 Eylül 1956 gün ve 9402 sayılı resmî gazetede neşredilmiştir. Kanunun 37 inci maddesi: "Bu kanun neşri tarihinden bir ay sonra yürürlüğe girer" hükmünü ihtiva ettiğinden İstimlâk Kanunu 9 Ekim'de yürürlüğe girmiş bulunuyor.

1 Eylül 1956 tarih ve 56 numaralı Forum'da İstimlâk Kanununda tahakkuk ettirilmesi temenni edilen hususlar yedi maddede hülâsa edilmiştir. Birinci madde de "İstimlâk memleket ölçüsündeki arsa ve toprak siyasetinin bir cüz'ü ve unsuru sayılmalıdır" deniliyordu.

Yeni kanun, istimlâk tarihimize bir merhale teşkil etmekle beraber, yedi maddede sayılan hususları tahakkuk ettirmiştir. Zira kanun yapıcı (constructive) olmaktan ziyade tahditci (restrictive) dir. Kanunun ağırlık noktasını, başta avukatlar ve takdiri kıymet komisyonu üyeleri olmak üzere, vazifeli şahıslar hakkındaki cezaî hükümler teşkil etmektedir. (Madde 31-34). Meselâ istimlâk davalarında alınacak vekâlet ücretleri tahdit edilmiş ve dava masraflarının avukat veya dava vekilleri veya onlar hesabına hareket edenler tarafından kabul edilmesi menedilmiştir. 32. inci maddedeki suçları işleyenler hakkında bir seneden aşağı olmamak üzere hapis ve 10.000 liradan 50.000 liraya kadar ağır para cezası kabul edilmiştir.

Yalnız vekâlet deruhte edebilmek üzere sahiplerine bizzat veya bilvasıta müraaat eden avukatları barolar, dava vekillerini de selâhiyetli hâkimler iki seneden az olmamak üzere meslekten mendeceklendir.

Bu hükümler karşısında günün modasına uygun olarak, kanunu, "istimlâkte avukatlardan korunma kanunu" diye adlandırmak mümkün gibi görünmektedir.

Bize göre 6. inci maddenin son bendindeki şu hüküm kanunun getirdiği en yapıcı hükmüdür. "Tasdikli imar plânına veya alâkadar vekâletlerce tasdikli hususî plân ve projesine göre yapılacak inşaat ve tesisler için ayrıca umumî menfaat kararı alınmasına ve tasdikine lüzum yoktur."

Bu suretle istimlâk formalitelerinin mühim bir kısmı bertaraf edilmiş ve imar plânlarının ve bazı inşaatın sür'atle tahakkuku imkânı hazırlanmış olmaktadır.

Kıymet takdiri işi:

Kanunun bu alanda mühim bir yenilik getirdiği söylenemez. 11. inci maddeye göre, takdiri kıymet komisyonu gayrimenkulün:

1. Cins ve nev'ini,
2. Mesahasını,

3. Kıymetine tesir edebilecek bütün vasıf ve unsurlarını ve her unsurunun ayrı ayrı değerini,

4. Gayrimenkulün halihazır durumunda, mevki ve şartlarına göre ve olduğu gibi kullanılması halinde getireceği gelirini,

5. Yapılarda istimlâkin yapıldığı yıl içindeki inşaat fiatlarına göre maliyetten düşülecek yıpranma payını,

6. Gayri menkulün emsalinin istimlâke takaddüm eden tarihteki alım, satım rayicini,

esas tutarak istimlâk bedelini takdir edecektir.

Yukarıdaki 4 ve 6. inci fıkralar üzerinde biraz duralım: olduğu gibi kullanılması halinde getireceği gelir ifadesi İngilizlerin istimlâk için esas kabul ettikleri existing use value (Halihazır istimal değeri) ölçüsüne çok yakındır. Bizim kanunumuzun da olduğu gibi kullanılması halinde getireceği geliri esas kabul etmesi ve bunun kâfi gelmediği haller için başka unsurlara başvurulması çok isabetli olurdu.

İstimlâk müessesesini senelerdenberi soysuzlaştırmış olan: "Gayrimenkulün emsalinin istimlâke takaddüm eden tarihteki alım-satım rayici" ölçüsünün altıncı numarada ve hem de gayet vazih ve kat'i bir şekilde ifade edilmiş olması çok hazindir. Hatta bu emsal ölçüsünün, kanunda çok isabetli bir şekilde yer almış bulunan: "şu kadar ki, istimlâki icabettiren imar veya âmme hizmeti teşebbüsünün sebep olacağı kıymet artmaları ile mutasavver kullanma şekillerine göre getireceği kâr kıymet takdirinde nazara alınmaz." hükmünü değersiz hale getirmesinden korkmak lâzımdır.

Bu hükmün yeni suistimallere sebep olup olmayacağını tatbikat gösterecektir.

İstimlâk bedelinin peşin ödenmesi:

Anayasamızın 74. üncü maddesindeki şu hüküm üzerinde çok dikkatle durmamız gerekmektedir: "Umumî menfaatler için lüzumu usulüne göre anlaşılmadıkça ve mahsus kanunları mucibince değer pahası peşin verilmedikçe hiç bir kimsenin malı istimval ve mülkü istimlâk olunamaz."

İstimlâk bedelinin bir kısmının, hiç olmazsa büyük istimlâklerde, tahvil veya bonolarla ödenmesi mümkün olmalı idi. Bu noktanın hukukcularımız tarafından ele alınarak münakaşa edilmesinin lüzumlu bulunduğu kanahteyiz. Zira memleket ölçüsündeki imar faaliyetlerinin henüz arifesinde bulunuyoruz. Bu sahada özlenen neticeyi tahakkuk ettirmek için her alâkâlıdan, bu arada mülk sahiplerinden de bazı fedakârlıklar istenmelidir.

Anayasamızın istimlâk bedelini peşin vermeğe müteallik olan hükmü karşısın-

da kanun vazınının İmar Kanununda çok dolambaçlı ve hatta tehlikeli diye vasıflandıracağımız yollara başvurduğu görülmektedir.

İmar Kanununun 55. ve 56. inci maddeleri gereğince belediyeler imar ve yol istikamet plânlarının tatbiki dolayısıyla istimlâk edecekleri yerlerin bedellerini tahvil veya bonolarla ödeyebileceklerdir. Fakat bunun mümkün olabilmesi için mal sahiplerinin bono veya tahvil almağa rıza göstermeleri lâzımdır. Son senelerin istimlâk tatbikatı karşısında bu muvafakat şartının tahakkuku pek mümkün görünmemektedir.

Yeni İmar Kanununun 43. üncü maddesinde 50 veya daha ziyade gayrimenkulü ihtiva eden yangın yerlerinde yapılacak istimlâkler ve bunların parselletilerek satılması hakkında hükümler vardır. Bu maksatla belediyeler bankalardan veya hususî şahıslardan faizle para alabileceklerdir. (Madde: 44) aynı maddenin 3. üncü paragrafını beraber okuyalım: "Yalnız faiz mukabilinde istikraz mümkün olmadığı takdirde istimlâk ve parsellasyon sonunda yapılacak satış neticesinde belediyeler lehine hasıl olacak farktan belediye meclislerince tesbit ve kabul edilecek maktu veya nisbî bir miktarının ikrazatta bulunacak banka veya diğer hususî şahıslara bırakılması suretiyle istimlâk bedelini temine belediyeler selâhiyetlidir." Bu hükme göre, belediye sermayedara: "Biz buraları parselleyip yüksek fiatlarla satacağız, bu çok kârlı bir iştir. Bize ikrazda bulunduğu takdirde sana faizden başka maktuan şu kadar veya aradaki farkın yüzde şu kadarını vereceğiz. Gel bu kârlı işe gir" diyecektir. Bunun resmen murabahayı ve belediyelerin arsa spekülasyonu yapabileceğini kabulden başka bir manası olabilir mi?

Mıntaka İmârı:

Bir mintakanın toptan imârını sağlamak için belediyelerce istimlâk faaliyetlerine lüzum kalmadan oradaki emlak sahiplerini şirket teşkiline kanun yolu ile mecbur etmek mümkün olmalı idi. Bilhassa son aylarda Ulus civarında ve İstanbul'da Eminönü ile Unkapanı arasında, Karaköy'de ve Galata rıhtımından itibaren Beşiktaş'a doğru girilen imâr hareketlerini kolaylaştırmak bakımından bu hükümler çok faydalı olurdu.

Bu suretle yıktırılan mintakalardaki emlak sahiplerini kurulacak şirkete mülklerinin bedeli nisbetinde ortak yapmak suretiyle belediyenin ilk hamlede ödeyeceği ve miktarı 10 milyonlara balığ ilan istimlâk bedellerini temin güclüğü bertaraf edilmiş olacaktır. Meydan açmak, yol genişletmek suretiyle vukubulacak ziyâ-

tın dahi kanuna konacak hükümlerle belediye bedelsiz olarak terki sağlanabilirdi. Zira buralarda yüksek binalar yapılabacağından arsalar ufki istikâmette küçül-

se bile, şakuli istikâmetteki genişleme bu küçülmeği kat kat karşılayacaktır.

Bu hal çaresi üzerinde, mülk sahiplerini mallarından mahrum etmemek, belediyeleri yüksek istimlak bedellerini te-

min güçlüğünden kurtarmak, Anayasanın 74 üncü maddesindeki değer pahasının peşin verilmesi hükmü karşısında kaçamaklar arama yolunu terketmek bakımlarından tekrar ve dikkatle durulmalıdır.

Ayin Hukukî Haberleri

Askerî Merasim ve Protokol

Askerî merasim ve Protokol Talimatnamesinin Bakanlar kurulunun 30/5/1956 tarihli kararı ile yürürlüğe konması kararlaştırılmıştır.

Bu talimatnamenin birinci bölümü ile Karada, ikinci bölümü ile de Denizde yapılacak askerî merasim ve protokol işleri düzenlenmiştir.

Bu talimatnamenin 23 ncü maddesine göre "Reisicumhuru, seyahatlerinde ve askerî kıtaların bulunduğu mevkilere ve hükümet merkezine geliş ve gidişlerinde ... şehir methalinde, istasyon iskele veya hava meydanında bir tabur (üç piyade bölüklü) piyade, varsa soncak, bando ve boru takımları ile merasim yapılır. Merasim atışı yapacak topçu bulunan mevkilerde 21 pare top atışı ile selâmlanır."

21 inci maddenin son fıkrasına, "kendisine merasim yapılmasını isteyenlere merasim yapılmaz" hükmü konmuştur.

Aynı talimatnamenin "Lahika"sında, Anıt - Kabiri resmen ziyaretlerde yapılacak askerî merasime dair hükümler bulunmaktadır.

(R. G. 9420, 29/9/1956)

İş Uyuşmazlıkları

Ankarada Saadetin Tavşan'ya ait ek-

mek fabrikası işçilerini temsilen Ankara Ekmek, Simit, Un ve Unlu maddeler işçileri sendikası ile işveren arasında çıkan toplulukla iş uyuşmazlığı hakkında Ankara vilâyeti hakem kurulunca, işçilerin ücretlerine zam yapılması hakkındaki talepleri aşağıdaki sebeplerden reddedilmiştir :

1 — Yakın bir zamanda çıkan 6734 sayılı Genel Tatil ve hafta tatili günlerinde tam ücret ödenmesi hakkındaki kanunla işçilere bir miktar zam yapılmıştır.

2 — Yine son günlerde meriyete giren Millî Korunma Kanunu tadilatı ile umumî bir ucuzluk temin edilmiş olduğundan bu gün için işçi ücretlerine her hangi bir zam yapılmasına mahal olmadığına ittifakla karar verilmiştir.

Sendika başkanı bu karara karşı "iş uyuşmazlıkları Yüksek Hakem Kuruluna" itiraz etmiş ise de, Kurul, Sendika Başkanının tek başına itirazda bulunmasını usulsüz ve nizamname hükümlerine aykırı bulduğundan yapılan itirazı reddetmiş ve bu suretle Ankara Vilâyeti Hakem kurulunun kararı kesinleşmiştir.

(R. G. 9431, 12/10/1956)

Askerî Memurlar

6901 sayılı kanun gereğince subay sınıfına geçirilecek askerî memurların na-

killere ait karar 18/10/1956 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Subaylığa geçmeğe istekli olan askerî memurlardan, ehliyetleri sicillen tesbit ve liyakatları Millî Müdafaa Vekâletince tasdik edilmiş olanlar subay sınıfına geçebileceklerdir.

(R. G. 9432, 13/10/1956)

Türk-Fransız Ticaret Anlaşması

31/8/1956 tarihli Türk-Fransız Ticaret Anlaşmasının bir sene müddetle uzatılması, 6653 sayılı Kanunun 1. ci maddesine göre 14/9/1956 tarihinde Bakanlar Kurulunca kararlaştırılmıştır.

(R. G. 9434, 16/10/1956)

DÜZELTME

İKTİSADİ MÜŞİRLER

62 inci sayımızda çıkan İktisadî Müşirler'e (s: 14) dair dip notunun 2 inci satırında "ve" ve "taşınan" kelimeleri arasına aşağıdaki ibare girecektir :

"konsolide borçlar için Temmuz 1956; demiryollarında".

Aynı dip notunun 3 üncü satırında, baştan itibaren "taşınan yük, iş yerleri sayısı Nisan 1956" ibaresi çıkarılacaktır.

Özür dileyerek düzeltiriz.

Okurların forumu

Muhalefet Buhranı

Forum Dergisi Yazı Kuruluna,

Derginizin 62 nci sayısındaki "muhalefet buhranı" adlı yazıyı severek okudum. 954 seçimlerinde buna benzer bir şekilde anlaşma yapılmak istenilmişti. O zaman C.H.P. 950 seçimlerinde elde edilen oyların orantılarına yakın bir sayıda partilerin seçime katılmalarını savunmuş idi. C.M.P. ise seçime partilerin eşit sayıda adayla katılmalarını ve seçim kazanılacak olursa meclisin de bir kurucu meclis olmasını istemişti.

Bugün de aynı çıkmazın gelip çatı-

ğını görüyoruz. 950 ve 954 seçimleri bu çeşit düşünmenin ne kadar hatalı olduğunu muhalefet partileri ileri gelenlerine gösterememiştir. Buna mukabil iktidar partisi bundan kendisine göre lazım gelen dar partisi muhalefetin birleşmesinden dersi aldı. Muhâlif partilerin birleşmesinin kendisi için, büyük bir tehlike olabileceğini sezdi. 954 seçimlerini kazanınca, ilk iş olarak, partilerin birleşmelerini önleyecek bilinen kanunları çıkarttı. İktidar bugün bile kaygı duymaktadır. Bu parti ileri gelenlerinin beyanlarından ve parti organının yazılarından bu kayguyu gör-

mek mümkündür. İktidarın kendi hesabına gösterdiği bu ön görüşü muhalefet bu güne kadar gösterememiştir. Ayrıca lumsuz ve manasız beyanlar ile birleşmeyi zorlaştırmak ve baltalamakta yarışa girmişlerdir.

C. H. P. 954 seçimlerinde aldığı oyların bugün pek çok arttığı hülyasıyla yaşıyor. C. M. P. lideri gezib tozduğu yerlerde anlattığı hikâyeleri dinlemeyi gelenlerin çoğunu partisinin birer vefakâr dostu gibi görmek gafleti içinde boş hayaller kurmaktadır. Hür. P. ise hem işe önyak olmak ve hemde luzumundan fazla hevesli görünmekle memleketimizdeki politika realitelerini henüz göremediğini belli etmiştir. Bu yüzden birleşmeyi hızlandırmak isterken yavaşlamasına sebep olmuştur.

Birleşme işi bugün memleket aydınlara mal olmuştur. Bunu Türk Vatandaşlarının çoğunluğuna mal etmeye çalışmak gerekir. Sayın Hüseyin Cahit Yalçın bir yazısında birleşme işinin pek çok zorlukları olduğunu beyan etmişlerdi. Herşeyden evvel birleşmenin luzumuna inanmak ve bunu istemek lazımdır. Canımızza kastetmiş bir millet kısa bir zamanda

candan dostumuz olmuştur. Bunu başaran liderleri görmüş olan bu günün Türk Vatandaşları birleşmenin başarılacak bir iş olduğuna inanamazlar. Yirminci asrın insanı yarımından emin olmak için çalışmaktadır. Dünyayı saran ana fikir ben- ce bugün budur. Memleketimizde ise ter- sine olarak vatandaşlarımız hergün biraz daha yarınlardan, hemde her bakımdan, kaygulanmaktadırlar. Varlık vergisile başlayan bu güvensizlik bu güne kadar artan bir hızla gelişmiş ve dalbudak sa- larak artmıştır. Bu memleketin üzerinde yaşayan, bu toprakların kaderile kendi kaderini, bir tutan, insanların hiçbiri ben- ce yarınlardan emin olarak kaygusuz bir durumda bulunmuyorlar. Türk vatan- daşı, ileri memleket insanları gibi huzur içinde çalışmak ve yaşamak istiyor. Mev- cut partilerimizin hangisi bunu bize tem- in edebilir? Hiç birisinin tek başına bu işi becereceğine inanmıyorum. Birleşme halinde bile bunu başarmak için çok ça- lışmak lazım geldiğine inanmaktayım. Parti ileri gelenleri, kendi iktidarları uğ- runa, bu işi kösteklemekte uzun boylu de- vam edemeyeceklerdir. Nasıl medeni va- sata ve imkânlar dünyayı küçültmüş ise buna yakın bir ölçüde memleketimizi de küçülterek vatandaşları birbirine yaklaştırmıştır. Parti ileri gelenlerini, boş ha- yâllerini, ölçsüz ihtiraslarını ve manasız gururlarını sezmek için uzun boylu bek- lenmiyeceğini ve doğru yolun çabuk bu- lunacağını kuvvetle ümit ediyorum.

Ayrıca her parti içinde doğruyu gö- rebilen ve fakat seslerini duyuramayan idealistler vardır. Bunların ortaya çıkma- ları zamanı gelmiştir. Çünkü büyük bir tarafsız vatandaş topluluğu onları bu yol- da desteklemeye her bakımdan hazırdır. Partilerimizin üzerinde yürümekte olduk- ları yolun kendilerini iktidara değil uçu- ruma götürmekte olduğuna inanmakta- yım. Türk milleti tarihi boyunca, bu gün- ki gibi sıkıldığı devrelerde, kendisine en uygun yolu bulabilmiştir. Bu gün de bunu bulabilecektir. Sayın Günaltay'ın dediği gibi "Partiler birleşmezlerse Millet bir- leşir"

Saygılarımla.

Celâli CÜNDOĞLU - Ankara

Forum Yazı Kurulu'na,

15 Ekim tarihli FORUM'un "Mu- halefet Buhranı" başlıklı baş yazısı, ka- naatimce rejimimizin mukadderatıyla yakından ilgili bir mes'eleyi gereği gibi incelememiş, bu yüzden yanlış sonuca varmıştır:

Bir defa, iş birliğinin tahakkuk e- dememesinin sebeplerini sadece parti- lerin mes'eleyi tutum tarzında aramak doğru değildir. Çünkü, hata, partilerin organlarında değil, o organları teşkil e- den şahısların zihniyetindedir. Eğer

partilerin yetkili organlarına seçilen şahıslar - C. H. P. de, parti meclisini teşkil edenler, Hür. P. de ve, CMP de de Genel idare kurulunu teşkil eden şahıslar - "partim" yerine "memleke- tim" diye düşünselelerdi, ne CHP mec- lisi muğlak cevabını verir, ne Hür. P. memleketin kaderini bir çocuk küskün- lüğüne feda eder, ne de CMP liderleri "çalımlı" davranırdı. Uzatmadan ifade etmek mümkündür: Nasıl ki Üniver- site mensupları, "kürsüm elden git- mesin" politikası yüzünden, münevver- ler nasıl "ekmeğim elden gider" dü- şüncesini yüzünden, gazete sahipleri na- sıl "aman darıltmıyalım, ne ilân, ne de kâğıt verir" zihniyeti yüzünden, yar- gıtay mensupları nasıl "sonra emekli- ye sevk eder" korkusu yüzünden ben- cil hareket etmiş, bugünkü durumun doğmasına yardım etmişse, partiler de aynı bencillikle, aydınlık olmadığını sandığım yarınımızı hazırlamışlardır. Mes'ele zihniyette, bencilliktedir. Da- ha doğrusu hepimizin "hamur"undadır.

Mevzuu, sadece partilerin tutum tarzıyla izah etmek icap ederse, FO- RUM, bütün günahı CHP ye yükleme- ye gayret etmiştir. Hemen ilâve edelim ki muhtelif parti meclisi tebliğlerinde -CHP iş birliğini yalnız başına iktidara gelmek istemediğini açıkça beyan ede- rek istemektedir- diyen CHP nin, bir gün -müsavi şartlarla seçime gitmek, bizim için ağır fedakârlık olur- zihni- yetine saplanması samimiyetsizlik ör- neğidir. Yetkili organlarının "memle- ketim" yerine "partim" şeklinde dü- şündüğünün delilidir. Ancak, FORUM'un vikaye eder görüldüğü Hürriyet partisinin de, bugünkü neticede sorum- suz olduğunu söylemek mümkün mü- dür? CHP Meclisi, mes'eleyi önemle ele almış -yahut öyle görünmüş- ve Hürriyet partisine - sarıh olmasa da - bir cevap vermiştir. Üstelik müzakere kapılarını da açık tutmuştur. Hürriyet partisi eğer -her dediğime evet diye- ceksiniz- zihniyetinde değilse, pekâlâ açık kapıları CHP nin yüzüne kapatma- mayı bilirdi. Hür. P. nin yetkili organı, FORUM'un iddia ettiği gibi -bilgili, i- dealist ve CİDDİ DEVLET ADAMLIĞI- vasıflarını nefsinde temerküz ettirey- di daha olgun ve serin kanlı bir tebliğ yayınlamaz mıydı? Hiç değilse, mes'- uliyet duygusuyla hareket edip, - yani rejimin istikbalini iş birliğinde gören münevverleri düşünüp müzakereye -en nihayet- istekli davranamaz mıydı?

Ya CMP?

Bu parti ileri gelenlerinin mes'uli- yet duygusundan da değil, "vasıfe his- sinden uzak" davranışının notunu biz değil, tarih verecektir

Her halde kabak yine "vatandaş" denen, çileli mahlûkun başında pathya-

Oktay EKŞİ - Ankara

(Akis Dergisine hitab edip bir sureti de dergimize yollanan bir mektuptan parçalar)

İnönü'nün Cumhurbaşkanlığını dü- şünmediği malûmuş. Bunu böylece ka- bul edersek, kendisi niçin bir parti men- subunun Cumhurbaşkanı olmaması yolun- da yapılmış bir teklifi haysiyet kırıcı bu- luyor? Anlayamadım.

Dahası var. Biliyorsunuz ki bugünkü Anayasa sistemimiz Cumhurbaşkanının ta- rafsız olmasını gerektirir. Bu icabın bu- güne kadar yerine getirilemediğinin sebe- bi ise, Anayasamızın bu tarafsızlığın mü- eyyidesini belirlememiş olmasıdır. Mille- tin, gerek Halk Partisi, gerek Demokrat Parti devirlerinde bundan ne kadar çok isturap çektiği de bilinmektedir. Şu hâlde, bir Anayasa tâdilinde bu makamın ta- rafsızlığını müeyyidelere bağlamaktan da- ha tabii ne olabilir? Anayasa tâdil edi- linceye kadar çalışacak olan Kurucu Mec- lis devresi esnasında da üstelik rejimin temelleri sağlamlaştırılırken- hangi parti- ye oy vermiş olursa olsun her vatandaşa emniyet telkin edebilmek için, partilerin aralarında anlaşarak, bu makama hiçbir partiye kayıtlı olmayan ve hiçbir partiye ilgisi bulunmayacağı müsellemlen olan bir şahsiyeti getirmelerinden daha tabii ne olabilir?

Görülüyor ki ortada sadece İnönü'yü değil; fakat, herhangi bir partiyle ilgili bütün vatandaşları hedef tutan bir tek- lif vardır. Herşeyden evvel bir vatandaş olan İnönü, genel ve mücerret bir kaide- nin dışında bırakılabilir mi ki böyle bir teklifi haysiyetsizken buluyor? Bunu ise, daha hiç anlayamadım.

Diyorsunuz ki: "Öbür partiler ister- lerse müstakbel Mecliste İnönü'yü Cum- hurbaşkanı seçmezler; şu hâlde bu niçin şimdiden mesele yapılıyor?". Bu mütale- anız bir tek hâlde muteber olabilir; o da muhalif partilerin önümüzdeki Mecliste aşağı yukarı eşit adette temsil edilmeleri şıkkıdır. Müstakbel Mecliste "kodaman" partinin 400, diğer ikisinin 110 er millet- vekili ile temsil edildiklerini farz edelim; o zaman H.P. ve C.M.P. isteseler de, is- temeseler de İnönü yani tarafsızlığı bir- çok vatandaş nazarında şüpheli bir şahsi- yet pek âlâ Cumhurbaşkanı olmaz mı? Oysa ki C.H.P. nin pek nüfuzlu üyele- ri ve bizzat Derginiz eşitliğe yanaşmaz- ken, yukarıda turnak içinde hülâsa ettiğim muhakeme tarzımız aldatıcı ve demago- gik olmuyor mu?

Sizin anlayışınıza göre, H.P. nin bu teklifi İnönü'yü faal siyasetten uzaklaştı- mak maksadını güdüyor muş. Ben ise ta- mamen aksini anlıyorum. O kanaattemim ki asıl, -bilfarz- tekrar Cumhurbaşkanı olursa Sayın İnönü'nün faal siyasetten ay- rılması gerekir. H.P., İnönü'nün ve onun durumunda bulunan diğerlerinin faal po- litikaya devam edecekleri ve hangi mev- kie gelirlerse gelsinler ve tarafsız gözük- mek için ne yaparlarsa yapsınlar, bu ka- nuda pek çok vatandaşın içinde bir uk- de kalacağı düşüncesiyledir ki Cumhur-

başkanlığı makamına bitaraf birisinin getirilmesini istemiştir. C.H.P., iktidarı yeneden kazandığı vakit İnönü için faal siyasete devam, ancak ve ancak Cumhurbaşkanı olmakla kabilse, -bütün söylemlere rağmen- kendisinin iktidardan düşükten sonra bile demokrasinin bütün icaplarını içine tamamen yerleştiremediği, samimi olmasını beceremediği neticesini çıkarmak gerekmez mi? — Kanaatimce, asıl, "İnönü Cumhurbaşkanı olsun" demektir. Soruyorum: İnönü için neyi meselâ Başbakanlık düşünülüyor da ille Cumhurbaşkanı başkanlığından dem vuruluyor?

Mehmet Ali TAŞKENT - Ankara

Yazı Kuruluna,

Forum dergisi yayın hayatına başladığı günden beri, olayları, tarafsız, derinliğine, ve nesnel olarak inceleyen tutumuyla haklı olarak, memleket aydınlarının sevgisini kazanmıştır. Gerçekten Türkiye'de ilk defa iktisadi, siyasi, olayları, memleket konularını, bilimsel bir metolla ele almak, çözümlenmek, bir takım sonuçlar çıkarmak şerefi Forum'a aittir. Bugüne dek Üniversite ilişkini aydınlar sınıfı her türlü sorumluluk duygusundan yoksun, çekimsiz bir zihniyetle fildişi kulesi içinde yaşamayı tercih etmiştir. Forum bu sakat ve tehlikeli zihniyeti yıkarak suretiyle yeni bir çığır açmıştır. Esasen toplumun dertlerini, acılarını, önemli konularını incelemek, bunlara çareler aramak, doğru yolu göstermek bilim tarafsızlığı ile mümkündür. Forum, bu niteliğini yitirmemekle beraber, bazen duygularına da kapıldığı oluyor. Örneğin 15 ekim 1956 tarih 62. ci sayılı Forumun baş yazısını ele alalım. Bu yazı için tam anlamıyla taraflı diyemeyeceğim; Hatta genel anlamıyla haklıdır da. Buna rağmen bazı duyguların etkisi altında yazılmış gibime geliyor.

Söyleki: (sahife 2 sütun 3 satır 28) "Siyasi partilerin, günlük polemik ve meydan nutku dışında, ciddi tenkitlerde bulunmasına, iktisadi, siyasi, fikri ve hatta diplomasiyle taallük eden konularda özelliği fikirleri ileri sürmesine imkân veren bütçe müzakereleri sırasında, C.H.P. nin basma kalıp ve toplama bir kaç fikir ileri sürmekle yetinmesi, bu parti kadrosunun, devlet idaresi bakımından yeterliği hususunda ciddi şüpheler uyandıran bir vesile olmuştur".

Diğer taraftan 1 mart 1956 tarih 47 sayılı Forum'a bir göz atalım. Bütçe müzakereleri adlı yazıda (sahife 4, satır 6) şunları okuyoruz.

"Gazetelerde çıktığı kadariyle hüküm vermek icabederse, her üç partinin bütçe tenkitleri, yüksek bir fikri seviyede yapılmıştır. Memleket iktisadının karşılaştığı meseleler vukufu bir şekilde ele alınmış ve tahlil edilmiştir. Muhalefetin

bütçe tenkitlerini dinleyenler ve okuyanlar, artık bu memlekette, uğranılan sıkıntılarını, halledilemeyen güçlüklerin âmme hayatında bilgi, vukuf ve tecrübe noksanından ileri geldiğini pek iddia edemeyeceklerdir."

Şimdi, insan birbirine tamamen karşıt bu iki yargıyı okuyunca, Forum gibi memleketin en ciddi, seviyeli, bilim metotlarıyla çalışan bir dergisi için yadırgıyor. Oysa bilimde şahsi duyguların yeri yoktur. Bütün buna rağmen biz Forumun samimiyetinden şüphe etmiyoruz. Temennimiz Forumun her zaman olduğu gibi tarafsız, seviyeli, olayları bilim metotlarıyla inceleyen kimliğini devam ettirmesidir. Saygılarımla.

Sami KATIRCIOĞLU, İzmir

Forum Dergisi Yazı Kuruluna,

Muhaliif partiler, hürriyetlerin teminat altına alınması, isbat hakkı, hâkim teminatı, sosyal haklar, ezümle grev hakkı, üniversite muhtariyeti, sendika serbestisi, nisbî temsil, Anayasa Mahkemesi ve İkinci Meclis gibi prensiplerde mutabık oluyorlar da Cumhurbaşkanı'nın tarafsız bir kimse olmasında anlaşamıyorlar! Şaşılacak şey doğrusu! Meselelerin azametî yanında bu küçükler insanı üzüyor.

Halbuki, benim inandığım kadar, şu mutabık oldukları noktaları bile bir az deşşeler ne kadar büyük ve çetrefil meselelerle karşılaşacaklardır. Meselâ,

şu Anayasa Mahkemesi ne yapacak? Kanunların Anayasaya uygunluğunu her kanun yürürlüğe girmeden evvel tetkik edecek mi, yoksa sadece şikâyet yapılırsa mı bu noktaya bakacak? İşte bir tek misâl ki partilerin seçimlere girmeden evvel üzerlerinde mutabık kalmak için hemen çalışmaya başlamaları gereken ve -tıpkı Başbakanın "kitabî" dediği gibi- "akademik" diye yerilen işlerin önemini anlatmaya yeter. C.H.P. nin sandığı gibi bu meseleler sadece ilim hey'etlerinin karar vereceği işlerden de değildir. Partiler buna benzer meselelerde ilim hey'etlerine verilecek ana direktifler hususunda mutabık kalmazlarsa ilim hey'etleri nasıl olup da verimli bir çalışma yapabilecekler? Aksi hâlde bir değil pek çok sayıda tasarı hazırlamaları ve sonra bunların arasından uygun gördüklerini partilerin seçmesi gerekmiyecek mi?

Halil KİRAZ, Haymana

Başyazarlarımız Neredeler?

Forum Yazı Kuruluna:

Başyazarlarımızın görevi sadece eleştirme (tenkit) yazılarını yazmaktır. (1) Başkaca yazabilecekleri bir konu yok mu; yoksa fikir, bilgi, cesaret yetenekleri mi az ?!

Her ne hal ise ucuz kahramanlık zamanlarında her biri birer kaleşör görünüyorlardı.

Apartment daireleri
Zengin para ikramiyeleri

Ünlü - pamuklu
Satışlarımız % **10** TENZİLÂT

MEVDUAT SAHİPLERİNE
EN FAZLA MENFAAT
SAGLAYAN BANKA

Hesap açtırmakta acele ediniz

SÜMERBANK

Şu kanun çok iyi oldu da çıktı diyesi geliyor insanın, evet hem de pek çok iyi oldu. Ucuz elde edilmiş ünler (şöhretler) belli oldu. Gerçek yazarlarımız ayırt edildi, Bundan böyle her eline kalem alana yazar, iyi başyazar demiyeceğiz artık, ucuz yargılardan kurtulacağız.

Pazar'a çıkmış armudun çürüğü sağlamlı nasıl gözlerimizin önüne serilirse, işte bu kanun da bize hiçbir şey bağışlamadı bile olsa böyle bir ayırma, seçme fırsatı verdi.

Fikir konuları sıfırı tüketmiş eski başyazarlarımıza Forum Başyazıları ile, Pazar Postası başyazarlarını okumalarını öğütliyeceğim, hiç değilse orada fikri, ilmi memleketçi, yapıcı başyazarın nasıl yazılabileceğini görürler. Böyle gerçekçi yazılara kanunlarımızın nasıl kapılarını açtıklarını görürler.

"Ne kadar oldu pek hatırlamıyoruz, bazı yazarlarımız yazmayı bıraktılar. Bazıları da mutad yazılarından vazgeçip, başka konular üzerinde yazıyorlar. Belli ki, onlar da «gün atlatmak» ile meşguller. Bunlardan biri de Üstad Falih Rifki Atay'dır. Zaman zaman güzel hatıralar anlatırsa da, o eski kendisinden korktuğu belli. Eh, yazmasa hiç olmayacak. Uzun zamandır anlata anlata hatıraları da suyunu çekmiş olmalı ki,.... (16/Eylül/1956 Pazar Postası)"

Haksızlık ediyorsun Bay Baki Kurtuluş! Suyunu çeken bir Falih Rifki Atay olsa... Cumhuriyette Nadilerden hiç ses yok ya. Daha birçoklarından hiç ses yok ya.

Yoksa bir Afrika seyahatına mı çıktılar dersin.

Yok yok güvendiğimiz dağlara kar yağdı, yıllardan beri ünlerini dillerden düşürmediğimiz baş yazarlar bizi kanlarımızda yanltılar.

Sonsuz saygılarımla.

(1) Sadöce hükümet işleri üzerine.

Adana. İbrahim KUYUMCU

Demokrasi ve Muhalefete Saygı

Yazı Kuruluna,

Forum'a göre, "Demokrasi, kendimiz gibi düşünmeyenlere tahammül, siyaseti iktidar için rekabette müsavi şartlar ve muslihane metodlar kullanma rejimidir."

Bir aile toplantısında, dayakla terbiye taraftarı bir annenin hikâyesini dinlemiştim; beş yaşındaki çocuğunu suç işlediği zaman dövdüğünü, ve ceza olarak odaya kilitletiğini anlatıyordu:

Gene bir gün çocuğuna icab eden cezayı vermiş, işine çekilmiş. Bu arada da yan odada cezasının neticeleri ile başbaşa kalan çocuk hıçkırıkları arasında konuşmaya başlamış:

"Ufak olmasamda babam kadar olsam, ben bilirim yapacağımı ya... Büyüyeyim de görürsün."

Hikâye o an için ekseriyeti güldürmüştü, günün espirisi olarak ağızdan ağıza doluşmuştu. Fakat bilmiyorum, hadisenin şekli üzerinde düşünmek lüzumunu hisseden olmuş muydu. Düşünmek, ibretle düşünmek lâzım ki zayıf bir kimsenin bir kuvvetlinin müstebidane hareketlerine "tahammül" etmesi icab ettiğini, hem de beş yaşındaki bir çocuk bile farketmiştir. Tahammül edecek; zira günün birinde eline geçireceği kuvvetle, sabreden o dervişini muradına erdirecek.

Esasen, dünün terbiyesi ile bugünün terbiyesi arasındaki fark ta, kanaatimce budur. Dün bir tarafta zulüm, diğer tarafta tahammül vardı. Tahammül kabiliyeti fazla olan kimselere de terbiyeli, kibar deniyordu. Bugünün terbiyesinde ise, taraflar arasında karşılıklı anlayış ve anlayıştan mütevellit bir sevgi, bir bağlılık var.

Eğer 1789 Fransızının tahammülü son bulmasa idi bugün o seneleri kan renkli ihtilaller ile hatırlamıyorduk. Zira anlayış, maziden bugüne çıkardığı İngiliz camiasını, istikbalin sonsuzluklarına doğru götürmektedir.

"Demokrasi, kendimiz gibi düşünmeyenlere tahammül..."

Hayır, "tahammül" değil. O düne ait. "Tahammül" değil, zira tahammül etmek istemiyoruz artık; fakat "anlayış", ve onun neticesi olarak karşılıklı sevgi ve saygı.

İdare edenlerin idare edilenlere karşı anlayışlı olduğu cemiyetlerin ileri cemiyetler olduğuna tarih daima şahittir. Bugün cereyan eden hadiseler de tarihin tekerrüründen başka birşey olmasa gerek.

Samimi hislerimle,

Tamer ÖRGE - İstanbul

Millî Korunma Kanunu

Forum Yazı Kurulu'na,

Derginizin 15 Ekim 1956 tarihli sayısında, Bay Ömer Şahin'in "Millî Korunma Kanunu Faydalı mı?" mevzuunda ve cevabı mahiyette olan yazısına karşılık teşkil eden aşağıdaki yazının neşrini rica ederim.

Sayın Ömer Şahin,

M. K. K. nun tevliid edeceği neticeler üzerinde aramızda açılan tartışmayı daha ileri götürmek taraftarı değilim. Bu yazım size bu mevzuda vereceğim son cevabı ihtiva etmektedir.

Ana mes'eleye temas etmeden evvel, yazınızda mevcut bir hatayı ve yanlış anlaşılabilir noktaları tebaruz ettirmek istiyorum:

Yazınızın 6. paragrafında "İstihlak Temayülü" ile "Marjinal İstihlak Temayülü"

mefnumlarını birbirine karıştırmışsınız. İfadenize nazaran, gelir arttıkça istihlak temayülü azalmaktadır. Halbuki azalan, istihlak temayülü değil, marjinal istihlak temayülüdür. Kaldık, gelir arttıkça istihlak temayülü azalmaz, yalnız temayülün yükseliş temposunda bir yavaşlama olur. Diğer bir ifade ile istihlak eğrisinin tanjantı küçülmek temayülü gösterir.

Aynı paragrafta, gelir artışının tasarrufa değil istihlâke gittiğine temas ettiğimi yazmışsınız ki: bben yazımda bu fikri ifade eden bir cümlemin bulunduğunu zan netmiyorum. Sizin, gelir artışının tasarrufu destekliyeceğini, tasarrufunda yatırıma gideceğini iddia etmeniz üzerine, bu keyfiyetin marjinal istihlak temayülüne bağlı olduğunu yazmıştım. Binaenaleyh, - marjinal istihlak temayülünün neyi ifade ettiği bilindiği müddetce - mezkur cümleden sizin istihrac ettiğiniz manâyı çıkarmak mümkün olmasa gerek. Şunu da hatırlatayım ki; fertleri tasarrufa sevkeden saiklerle, yatırıma sevkeden saikler birbirinden tamamen farklıdır. Esasen, bu fark dolayısıyladırki, M. K. K. dan sonra bir tasarruf artışı olabileceğini, ve fakat münzam artışın behemahal yatırıma gitmesinin iktiza etmediğini işaret ettim. Bu nokta etrafındaki düşüncelerimi aşağıda, sermayenin marjinal müsmiriyetini (The marginal efficiency of capital) nazara alarak izaha çalışacağım.

Değişik mâna verdiğiniz diğer bir nokta'da, M. K. K. dan sonra taayyün eden fiatları, normal fiat olarak kabul etmiş olmamdır. Yazımın 5. paragrafındaki "M. K. K. nun tesbit ettiği fiatlarda normal fiata tekabül ettiğine göre..." tarzındaki ifadem, mantıkî bir teselsülle sizin vardığınız neticeyi gösterir. Bu keyfiyeti ispat edemediğimize göre kabul etmek temayülünde değilim. Esasen, M. K. K. nun tesbit ettiği kâr marjlarının, liberal memleketlerde taayyün eden kâr marjlarına tekabül ettiğini gösteren hiçbir veriye sahip değiliz. Bu noktaları tebaruz ettirdikten sonra ana mevzu ele alabiliriz:

Yazınızın 5. paragrafında M. K. K. nun itihaz ettiği tedbirlerle birlikte, normal fiata tekabül eden kâr hadleri ile yatırımların devam edeceği ve dolayısıyla istihsalin inkitaa uğramıyacağını iddia etmişsiniz. Zaten bütün mes'elenin siklet merkezi istihsal üzerinde toplanmaktadır. Malûm olduğu veçhile, milli gelir istihlak ve yatırımla taayyün etmektedir. Millî gelirin artmasında dinamik bir rol oynayan ise yatırımdır. Diğer taraftan, yatırım miktarlarını tayin eden faktörler; faiz nisbeti ile sermayenin marjinal müsmiriyetidir. S. M. M. faiz nisbetinden yüksek olduğu taktirde yatırım yapılacağı, aksi takdirde yatırımların duracağı bir vakıadır. M. K. K. nun tesbit ettiği kâr marjları, aşağıda izah edeceğimiz gibi, sermayenin marjinal müsmiriyetini faiz haddinin dünuna düşürmüştür.

K. 1020 sayılı karar ithalatçı, toptancı ve perakendecilerin maliyet unsurlarını tahdidî olarak göstermektedir. Mezkur karara göre, ithalatçı kârı % 15 olarak tesbit edilmiştir. Fakat, fiiliyatta bu nisbet % 15 in çok daha dünündadır. Çünkü mütehavvil masraflar birer maliyet unsuru olarak telâkki edildiği halde sabit masraflar maliyet unsuru olarak kabul edilmemiştir. Bu sebepten dolayı, burada yapılmasına lüzum görmediğimiz hesaplarla, fiili kâr haddi % 9-10 civarında teşekkül etmektedir. Diğer taraftan, memleketimizde cari olan kanunî faiz nisbeti ise azamî % 9'dur. Bu zahiri görünüşe aldanmamak lâzımdır. Bankalar resûlmal üzerinden % 2 komisyon almakta ve bu komisyonun üzerinede % 10 muamele vergisi, pul masrafı, muhabere masrafları v. s. inzımam edince % 9 olan faiz nisbeti; fiiliyatta % 12 yi bulmaktadır. Kezalik, aynı maliyet unsurları biraz daha değişik olarak toptancı ve perakendeciler için de kabul edilmiştir. Esasen, kâr marjı % 5 olan bir toptancının yatırım yapmak için ince hesaplara tevessül etmesine hiç lüzum yoktur. Çünkü bu sahadaki kârlılık imkânları bariz şekilde ortadan kaldırılmıştır. Binaenaleyh, bu sektörler için sermaye devri 1.5 dahi kabul edilse, sermayenin marjinal müsmiriyeti faiz nisbetinin dününa düşmüştür. Sermaye mallarının arz fiyatında (supply price of capital assets) ne gibi temevvüçler olacağını tesbit etmek kabil olmadığına göre yatırımların mezkur sahalarda niçin azalmak temayülü göstereceğini zannederim izah edebildim.

Gelelim imalâtçıların kâr hadlerinin tesbitine dair K. 1035 sayılı kararın tevliit edeceği neticelere. Mezkur kararnamede makine sanayiine tesbit edilen kâr haddi % 25, buna mukabil mensucat sanayii için tesbit edilen nisbet % 15 dir. Umumi olarak, sanayi sektörüne nisbeten yüksek bir kâr marjının tanınması, müstakbel yatırımların bu sahaya tevcihine matuf bir tedbir olsa gerektir. Ancak, şimdi arzedeceğim sebeplerden dolayı bu maksadı da tahakkuk ettirmek pek kolay olmayacaktır.

Sanayi sektörüne yapılan yatırımlar, umumiyetle büyük meblâğlar olup, uzun vadeli bir müteşebbis uzun vadeli bir yatırım yaparken, ilerde karşılaşılması mümkün olan her türlü riski nazara almak zorundadır. Halbuki, M. K. K. buhranlı zamanlara ait olup, geçici mahiyette bir kanundur. Bilfarz, iki sene sonra, tesbit edilen kâr marjlarının tekrar değiştirilmiyeceğini garanti eden hiçbir teminata sahip değiliz. Netekim, ihtiyacı karşılar mahiyette olan mensucat sanayii için düşük bir kâr marjı tesbit edilmiştir. Bu şartlar muvacehesinde, istikbalinden emin olmayan bir müteşebbisin elindeki sermayeyi gözü kapalı olarak bu sektöre yatıracağını ümit etmek biraz fazlaca nîkinlik olur. M. K. K. nun ticaret ve sanayi sektörü yatırımlarını baltalar mahiyette bir tesir icra etmesinin ise milli gelir üzerinde menfi bir reaksiyon yapacağı aşikârdır.

te bir tesir icra etmesinin ise milli gelir üzerinde menfi bir reaksiyon yapacağı aşikârdır.

Yazımın son paragrafında ise paramızın kıymeti mevzuuna temas ediyorsunuz. Paramızın kıymetinde sun'î bir artış olduğu noktasında mutabıkız. Ancak bu artış, ihracatı teşvik edecek bir seviyeye ulaşmamıştır. Diğer bir ifade ile, ihracat mallarımızın fiatları, dünya piyasası fiatlarından yüksek bir seviyeyi muhafaza etmektedir. Esasen, fikirlerinizi, M. K. K. nun milli geliri yükseltecek bir tesir icra edeceği faraziyesine istinad ettirmiş bulunuyorsunuz. Halbuki, faraziyenizin doğruluğunu iktisadî prensipler muvacehesinde isbat etmeniz iktiza ederdi. Her iki yazımda da iktisadî esaslara istinad edilerek yapılmış bir isbat mevcut değildir. Binaenaleyh, çürük bir temel üzerine bina etmiş olduğunuz; yatırımların artacağı, milli gelirin yükseleceği, dış borçların kısmen de olsa tediye edilebileceği ilh. tarzındaki fikirleriniz pek kabule şayan gözüküyor.

Eğer zannettiğiniz gibi kanunlarla iktisadî davalar halledilebilseydi, mselâ; Amerika Birleşik Devletleri 1929 buhranını, Amanya meşhur Mark enflasyonunu M. K. K. na benzer kanunlar vaz'ederek pekâlâ ortadan kaldırılabilerlerdi. Halbuki birincisi Keynes'in Umumi Teorisinde tavsiye ettiği bir harcama sistemi ile, ikincisi ise yeni bir para ihdası le mes'eleyi halledebildi, kanunla iktisad olurmu?,

İstanbul - İnal ATAC

Kültür ve Sanat

Çağdaş Sanat ile Bilimde Zaman Kavramları

Arnold HAUSER

Bir sanat yapıtının, bir söz, ezgi biçim, renk bileşiminden başka bir şey olmayan bir sanat yapıtının, bir sanatçıdan başka bir şey olmayan sanatçı yahut bir seyirci, sanat izlenimlerinin kendi halinde, edilgin bir alıcısından başka bir şey olmayan seyircinininki denli az bir toplumsal gerçekliği vardır. Sanatçı özel bir teknik sorunun estetik sonuçlarına kendini bütün varlığıyla vermiş olabilir, yahut seyirci, bir sanat yapıtının büyüünde hayata hayatın gerçek sorumluluklarına değinen her şeyi unutabilir. Bununla birlikte sanat yapıtına hayat görgüsüne göre tepki gösterecek, bu tepkisi de görgü yığınağından çıkacaktır. Sanat yapıtı insanı bü-

tünlüğüyle etkileyecek, insan da bu yapıtı, olması istenen şey olarak ya.ni bir meydan okuyuş olarak ele alacak, görgüsünün bütünlüğü, birliği içinden ona bir tepki gösterecektir.

Tam bir boşluk içinde şiirlerini yazanlar yalnız okul öğrencileri ile "dilettante" lardır; bunlar gerçekte "sanat için sanat" in en katıksız temsilcileridir. Gerçek, olgun sanatçılar eserlerini, gerçekliği anlamamı, onu dizginlemenin, hayat sorunlarını yorumlamanın, çözmenin bir yolu diye belleyerek yaratırlar. Sanat -bilim, din, sağıtöre, toplumsal yapı hayat herhangisi bir tinsel öğretisi gibikhaos'un dört bir yanını ele geçirmenin bir yoludur; bizi her yanımızdan saran anlaşılma-maza, akıl z-

maza, insan dışı olana karşı bir savaşmadır. Tehlikenin her yanda oluşu sanat ile bilim arasındaki yüzlerce yıllık anlaşmanın inancasıdır. bununla birlikte bu anlaşma kaçınılmaz olduğu ölçüde sık sık yadsınır.

İnsanın dünya görüşü bölünmez bir bütündür. Tinsel etkinliğin çeşitli alanlarını ayırmaya girişmek, içine zor da karışan bir iştir; insanlık tarihinde de ötekilere göre daha yeni sayılabilecek bir olgudur. İonia'daki Yunan ekininin doğuşundan sonradır ki sanat, din, bilim, siyasal düşünce birbirinden ayrılmış, sanat bağımsız bir uğraş olarak ortaya çıkmıştır. Sanatın temel olarak yardımcı faydacı bir etkinlik halinden çıkarak bağımsız, salt bir estetik biçim haline gelmesinin nedenini incelemek bu soruyu cevaplandırmak burada kendimize çizdiğimiz sınırı aşacaktır. Bu halden hale geçme, bu değişme belki de bütün sanat tarihinin en önemli olayıdır. Biz burada ancak, insanın kendini az buçuk güven içinde duymağa, gereksinmelerin sıkıştırıcılığından kurtulmağa başladığı zaman, hayatla savaşmasında birer silâh, birer gereç olarak geliştirdiği tinsel biçimler, tinsel kaynaklarla oynamağa kalktığına değinebiliriz.

Yunan ekininin klâsik döneminde, sanatla bilim yanyana, bir arada yaşar, birbirlerinden bağımsızdırlar ama birbirlerine etkisiz değillerdir. Alman tarihçisi, fel-

tefecisi Wilhelm Dilthey, "Renaissance da insanın dünya görüşü ile çözümlenışı" adlı kitabında, onaltıncı yüzyılın bilimsel araştırmalarındaki "sanat inceleminden" söz açar; uygarlık tarihinde öyle dönemler vardır ki kişi bir o denli haklı olarak sanatta görülen "bilimsel igelemeden" söz açabilir. İsa'dan önce dördüncü yüzyılda sanatın yanılısamaya ruhbilime dayanan eğilimleri Yunan aydınlanma çağının felsefesindeki bağintıcılık, insan değerlendirmelerinin geçici, sönücü irada olduklarının bulunuşu gibi özelliklerden ayrı olarak düşünülemez. Yalnız bu çağın sanatı bilime yönelmişse, bundan sonra gelen Hellenistik çağda da bilim ile felsefe sanata yönelmişlerdir. Yeni-Platonculukta bütün öğretinin temeli evrenin estetik bir kavramına dayanır. Plotinus'un Demiurgos'u yüceltilmiş, ülküleştirilmiş bir sanatçıdır; ona göre her sanatçı da küçük gapta bir dünya yaratıcısıdır.

Hıristiyan çağının başlangıçlarında ilk yıkılan şey bu öğretinin estetik yapısıdır. Renaissance'ta rakkas bir daha estetikçilik yönüne gider; ama artık tam bir-yanlı bir etkiden söz açmak olanağı kalmamıştır. Sanatla bilim birbirlerine-bağlanıyor, aralarındaki bağlar da öyle çok öyle çeşitli oluyor ki seçik bir gelişme çizgisi görebilmek için kişi bir sorunu ele alıp onu ötekilerden ayırmak tarihini izlemek zorunda kalıyor.

Batı ekininin tarihinde birbir iardınca önem kazanmış çeşitli zaman kavramları belki sanatla bilim arasındaki değişme noktalarını en belirli şekilde gösteren bugünkü durum geçmişle en sıkı ilintiyi kurarak anlatmamızı kolaylaştıran kavramlardır.

Klasik kosmolojiya çağında, yani onaltıncı, onyedinci yüzyıllarda en önemli zaman kavramının temeli matematiğe, mekanist bir anlayışa dayanır. Zaman nesnel, bağımsız, ayrıntısız, sürekli, homogen bir ortamdır, etkilenmeden, renklenmeden, hızlanmadan, ağırlaştırılmadan bütün olayları alıp içinde tutan bir çeşit haznedir. Evrenin mekanist kuramlarına göre zaman ancak bir index'tir, maddenin bir halidir; maddeye bağlı gerçeklik zamanın geçişinden etkilenmeden, temelinden bir değişmeye uğramadan olduğu gibi kalır. Buradaki zaman index'i bir zaman noktasını yahut iki zaman noktası arasındaki yoldan fazlasının göstermekten öteye geçmez. Yalnızca bir olayı başka olaylarla bağıntılı olarak bir yere yerleştirir; bir bütün olarak zaman gelince bir an'a bağlı olayların birleşmesinden yahut teker teker an'ların bir toplamından başka bir şey değildir; sözün kısası, noktaların yanyana gelmesinden ortaya çıkan bir çizgidir.

Zamanın bu soyut, mekanist kavramına uygun olarak onaltıncı, onyedinci hattâ onsekizinci yüzyılların sanat ile edebiyatı, zamanın somut yaşanışı ile ilintili olaylara gerçek bir ilgi göstermezler. "Classicisme", değişikliklerin yer bulmadığı, pekin, zaman dışı, şartsız yasaların başa geçtiği

bir felsefenin karşılığıdır. Devimsiz, zaman dışı değişmez ebediliğin karşısında, bir değişme, devim, gelişme, çöküntü ortamı olarak zaman yerilir, değerinden yitirir. Classicisme çağı sanatı gündelik, önemsiz hayatın geçiciliğinden, değişkenliğinden hiçbir şeyin yer bulmadığı bir varoluşu anlatır. "Tragédie classique"te görülen "zaman birliği" gerçekte, zamanın yadsınışıdır, tragedya olaylarını gündelik hayattan çıkararak onlara bir ebedilik, bir ülküsel hal vermenin bir yoludur.

Classicisme çağında görsel sanatların yarattığı yapıtlarda zaman, pek tabii, tamamıyla ortadan kalkmıştır. Resimle heykel, haliyle, bir eylemden çok bir durumu gösterirler; yetkinliğin tözünün değişmez, lekesiz bir varoluştaki görüldüğü çağlarda da, daha dinamik bir felsefesi olan çağlardakinden çok böyledir. Bu sanatlar. Lessing'in "gebe an" doktrini bile (ki bu deyimle uzay olaylarının içine zamanla ilintili olanların girmesini, dینگinlik ile birarada yaşama ortamı içine değişmeyle devimin girmesini anlatmak ister) classicisme çağının zaman dışı olana duyduğu ilginin artakalanını sezdirir. Bununla birlikte Lessing'in verdiği anlamla bir "gebe an" düşüncesi bile zaman görgülerinin anlatılmasında yeni bir ilgiyi, yeni bir yolu gösterir.

Gene de, gerçek değişiklik ancak zamanın mekanist yorumu yerine organist bir yorumunun geçmesiyle meydana gelmiştir, bu da tarihin çağdaş anlamıyla bir bilim halini alması, Romantisme'in gerçekten yeni bir düşünce devrimi olarak ortaya çıkması demektir. Mekanik süreçlerin tersine, organik hayat, doğuştanlığı, doğal gelişmesi, çeşitli belirtilerinin birbirilerine bağlı olması, aşamalarının bölünmez birliği, geri dönmezliğiyle yanılınmayacak birtakım özellikler taşır. Bir organizma'nın varoluşunu, gerçek biçimi, olmak değil, oluş'tur; bir durum değil bir yatkınlıktır, bir "şimdiki hal" değil bir "olabilecek hal" dir. Tarih içindeki varlıklar -uluslar, ırklar, korpi-rasyonlar, kültür kurumları- onsekizinci yüzyılın sonundan beri, bu anlamda, yaşamayan, organik olarak, doğuştan gelişen bireyler olarak anlatılmalıdır: bunların kendi hayatları, hikâyeleri vardır, yani tamamiyle iç-gereklerinin ürünü olan varlıklardır.

Tarihin organist felsefesinin temeli şu doktrine dayanır: Bir ulusun atadan gelme kültürü istendiği, dilendiği gibi bir yapışın değil, doğuştan bir gelişimin sonucudur. Kurumları, gelenekleri, kurallarıyla toplumsal hayat, bu felsefeye göre bir bitkininki gibi bir gelişme, bir büyümedir; düşünülerek yapılmış, dilendiği gibi yöneltilmiş bir deneme değildir. Tarihin organist kuramlarının göstermeğe çalıştığı şey, kültür biçimlerinin, toplumsal kurumların, uydurma gücü olan, gem vurulmamış kafaların, köksüz, inancısız bireylerin başarıları değil, birçok kuşakların ağır, bir ön düşüncesi olmayan hattâ

bir yere değin bilingsizce yürütülmüş çalışmalarının eriştiği bir sonuç olduğudur. Bu çalışmanın en değerli, en dayanıklı yönü adı bilinmeyen kişilerin yapıtıdır.

Bu felsefenin toplumsal kökeni, siyasal dayanağı açıkça görülebilir. Zamanın organist kavramının ortaya çıkışını sağlayan bellibaşlı üç olay vardır: 1. "Endüstri Devrimi" ile teknolojiye zaman ögesine verilen önem. Endüstri üretiminin rasyonelleştirilmesi, eldeki kaynakların sonuna değin işletilmesi, bunların başında da çalışma gücü zamana yepyeni bir anlam vermişlerdir; zaman, özel bir değeri olan, özel bir sorun haline gelen bir şey oluyor. 2. Bioloji'nin yeni dünya görüşünün meydana gelmesinde baş köşeyi tutan bir bilim olarak ortaya çıkışı. Bioloji ile birlikte organizmanın yapısı ile hayat sorunu ilgiyi çeken nokta haline geliyor, zaman olayına yeni bir bakış yolu yaratıyor. Zaman artık, hayatın, organik gelişimin temel ögesi olarak görülmektedir. 3. Fransız Devrimi yani ona karşı yapılan tinsel savaşma, bu savaşmada da silâh olarak kullanılacak yeni bir karşıt-devrim tarih felsefesine duyulan gereksinme.

(Arkası var)

Çev : Bilge Karası

Amerika'dan

Muzikli Komedi

AND

Amerika'ya ilk gelenin bura sahne faaliyetinde en çok dikkatini çeken, müzikli komediler (musical comedies, ya da kısaca, musicals) oluyor; buraya özgü bir tip. Bunlar aylarca, yıllarca aynı sahnede oynuyor, halkın göz bebeği oluyor. Adım başında beylik ezgileri mırıldanılıyor, milyonlarca plâğı, notası satılıyor; radyoda, televizyonda, bir yenisi gelinceye kadar herkesin ağzında dilinde bu. Eskiyince de oynandığı yılların sevilen bir anısı, yollardaki kilometre taşları gibi o yılların yerini belli eden bir işaret oluyor.

Müzikli komediler nedir? Kısacası vodvil, müzikhol, hafif şarkı, hafif dans çeşitlerinin bir konu ile birbirine bağlanmış bir karması. Müzikli komedi herkesin sıkılmadan kolayca anlayıp izleyebileceği, hoşça bir gece geçirebilecekleri, aynı zamanda da zengin dekorların, pahalı sanatçıların, giderlerini azla pek yetinmeyen patronların gelirini karşılayacak bir bilet satışı başarısı sağlayabilecek bir eser olmalıdır. Her şarkı, her nükte, her oyun, halkın, hele orta sınıf halkın nabzı yoklanarak meydana getirilir. Konu da çokluk hafif, halkın beğeneceği bir hikâyedir. Zaten en önemli olan da en uygun konunun seçimidir. Her oyunda sesi güzel bir çift sevgili vardır. Bir, iki de komik. Hikâyenin belkemiği, sevgililerin oyunun başlarında, hiç değilse birinci perdenin

sonunda darılmaları, oyun süresince üzüntülerini tatlı şarkılarla dile getirmeleri, oyunun sonunda da barışarak işin tatlıya bağlanmasıdır. Herkesi iğneleyen nükteleri ile orta yaşlı bir kadın, ile cicilli bicilli giyimi; cinsel kıcamda dansları ile oynak bir güzel de demirbaş tiplerdendir. Bunlardan başka güzel bacaklı, düzgün yüzlü bir iki düzüne şarkıcı-dansçı kız. Aşağı yukarı bu kadroyu her müzikli komedide bulmak kabil oluyormuş.

Bu işin piyasasına buyruk bazı kim-seler komedileri ucuzluktan kurtarmak, düşük seviyelerini yükseltmek, onları aydınların, seçkinlerin de beğeneceği bir sanat tiyatrosu durumuna getirmek için araştırmalar yapıyorlar. Operadan, tiyatrodan, baleden sanatçı alıyorlar. Konularını değer kazanmış, gerçekçi eserlerden seçiyorlar. Acaba bunu yapmakla hakiki, kalıcı bir sanat eserine varabiliyorlar mı? İşte bir tiyatro tenkitçisi, Francis Ferguson, "Saturday Review" nun son sayılarından birisinde bu denemelerin getirdiği yenilikleri tartışıyor, ama galiba kandırıcı bir sonuca varamıyor.

Daha önceki denemeler arasında "Oklahoma" folklordan, yerli renklerden faydalanıyor. Ancak yazarın da güzelce belirttiği gibi folklorun hakiki, insanî olan gerçeği, müzikli komedilerin, hafif, yapmacıklı yönü ile iyi bağdaşmıyor. Bunun gibi "B'pe Dream" adlı müzikli komedi de konu olarak Steinbeck'in "Sweet Thursday" adlı eseri alınmış. Burda da Steinbeck'in sakin, gerçekçi uslûbu bu bağıştıran, yapmacıklı müzikli komedilerin havası ile nasıl bir araya gelebilir?

Şu sırada oynayanlar arasında "Fanny" adlı müzikli komedi. M. Pagnol'un "Marius" adlı çok tanınan eserinden alınmış. Tanınmış Alman solcu tiyatro yazarı B. Brecht'in, Kurt Weill'in ezgileri üzerinde yazdığı "The Threepenny Opera" da bunlardan. Bernard Shaw'un "Pygmalion" adlı ünlü eserinin üzerine yazılmış "My Fair Lady" ise günün üzerinde en çok konuşulan eseri. Gidip göreyim dedim, gelecek yıla kadar bütün yerler satılmış, kapıdan geri çevirdiler. Bilet alanlar gelecek yılın Nisanı, Mayısı için yer ayırıyorlar.

Bunlar arasında gördüğüm "The Pijama Game", toplumcu bir yazarın kaleminde pek yıldırcı, düşündürücü olabilecek bir konuyu, şaka konusu yapmış. Konu kısaca şöyle : Olay bir pijama dikimevinde (Amerika'nın ölçüleri ile fabrika) geçer. Fabrika yöneteni olan genç ile fabrika işçileri sendikasının kâtibi genç kız birbirlerine tutkundurlar. Ancak biri işveren, öbürü işçi temsilcisi olduğu için, iki toplumsal sınıfın çarpışan çıkarları onların mutluluklarını gölgeler. Fabrikada grev çıkar, iki genç darılırlar. Bu temayla birçok ilgili olaydan sonra, her müzikli komedinin tatlıya bağlanan sonu gibi, grev biter, sevgililer barışır, oyun şarkılarla danslarla sona erer. İki toplumsal sınıfın çatışan çıkarları, davranışları, sınıf

bilinci, kusurları, amaçlarına varmak için buldukları küçük hileler; oyunun hafifliği içinde kaynayıp gidiyor, halk "toplumsal problemleri" kahkahalar içinde seyrediyor.

Danimarka Kralık Balesi

New York'ta bu ayın en önemli sanat olayı, Danimarka Kralık Balesi'nin Metropolitan Operasında 17 gösteri vermek üzere gelişi. New York'tan sonra topluluk Amerika'nın 10 şehrini dolaşacak. Programında üçyüz yılın on üç eseri var. Bunlar arasında "Napoli, Les Sylphides, Romeo ve Juliet", "Petrouchka" bulunuyor. Dünyanın en eski, en geleneksel bale topluluğu sayılan Danimarka Kralık Balesi'nin bir çok nitelikleri var. Geleneği sürdürdürebilmelerinin başlıca sırrı toplulukta 7 sinden 70 ine kadar herkesin el ele vererek çalışması, eserlerin kuşaktan kuşağa bozulmadan geçebilmesi. Yedisinden yetmişine derken bu sözün gelişi değildi, gerçekten toplulukta yedi hatta daha küçük yaşta çocuklar olduğunu belirtmek isterim. Bunlar geceleri gösterilere çıkıyorlar, ufak rolleri oynuyorlar. Nitekim şimdiye kadar seyrettiğim eserlerden "Napoli" ve "Les Sylphide" de bunları gördüm. Bizde Konservatuar yöneticileri, yetişmiş öğrencileri bile yılda bir iki gösteriye çıkınsınlar diye Cebeci'den Opera'ya bırakmazken, bacak kadar Danimarkalı bale adayları Atlantığı geçiyor geceleri Metropolitan'da halk karşısına çıkıyorlar.

Danimarka Balesi'nin özelliklerini sayarken, hele şu nitelikler üzerinde durmak isterim: hiç bir balede bulunmayacak güçte bir dramatik anlayış ve mime yeteneği parlak bir ayak tekniği ve hayret verici elevation; erkek dansçıların üstünlüğü. Amerikan bale seyircisi adeta büyüledi. Hele peri masalı havasında olan eserlerdeki sahne hileleri halkı epey şaşırttı. Balerina, köylü kızı iken, göz önünde birden deniz kızı oluveriyor. Biraz sonra tekrar eski halini alıyor; baş dansçının bindiği kayık hiç gözükmür bir çekici veya itici kuvvet olmadan sahnenin ortasına kadar geliyor; peri kızı bir koltuğa oturuyor; üzerine bir örtü örtülüyor, kaldırılınca yok oluyor. Bu geçen yüzyılın sahne hileleri, dikkat ettim bugünün seyircisini adamakıllı oyalayabiliyor.

Danimarkalı sanatçılara ilk geldikleri günde bir de kokteyl verildi. Kokteylde New York'un dans alanında tanınmış bütün ileri gelenleri bulunuyordu. Dostluk söylevinden sonra, Amerikalılar, Danimarkalı sanatçılara modern Amerikan Dansı'nı fotoğraflarla gösteren albümler armağan ettiler.

Danimarka balesinin dünyanın en eski balesi olduğunu söylemiştim. Bu bilgiyi bütün bale kitaplarında, dans tarihlerinde bulmak kabildir. Ancak Amerika'nın sayılı dans yazarlarından ve "Dance News" adlı gazetenin sahibi Anatole Chujoy ile konuşuyorduk, o bunu yalanlayan bir a-

çıklamada bulundu ki, epey hayrete düştüm. İşin gazetecilik ve haber yönünü göz önünde tutarak adeta bir sır gibi söylediği bilgiye göre dünyanın en eski balesi Danimarka değil fakat Polonya balesiymiş. Bunu bir Polonyalı, son yıllarda kendi dilinde yazdığı kitapta bilimsel yollardan ispatlıyormuş. Anatole Chujoy dans tarihi bakımından çok önemli olan bu veriyi "Dance News" un Ekim sayısında açıklayacak, aşağı yukarı FORUM'un bu sayısı da aynı tarihte çıkacağı için yazmakta bir sakınca bulmadım. Asıl işin meraklı yönü, haftalardır "Danimarka balesi dünyanın en eski balesidir" diyen dans yazarları ve Danimarka Haberler Bürosu'nun bu açıklama karşısında alacakları tavır.

John Martin'le

John Martin Amerika'nın en eski bale ve dans tenkitçisi, dünyada da en hatırı sayılır tenkitçilerden. Yıllardır New York Times gazetesindeki köşesini tutuyor. Harvard Üniversitesinin kendisine verdiği kürsüye, yargılarını beğenmeyen zorba emprezaryoların türlü oyunlarına, dansçıların hiddetlerine pabuç bırakmadan tenkitlerini birbiri ardına yazıyor. Adeta bir çeşit krallığın başında. Kendisiyle ilk konuşmamız kısa olmuştu. İkinci defasında, New York Times'deki yerinde saatlerce sohbet ettik. John Martin uzun boylu, beyaz saçlı ve bıyıklı, asil tavırlı bir kimse. Konuşmalarımızda burnu havada, yukarıdan bakan birini bulacağımı sanarken, tersine alçak gönüllü fakat sözünü sakınmayan, ağırbaşlı fakat yerinde güzel nükteler yapan, anlattıkları tatlı tatlı dinlenen biri çıktı.

Türkiye'nin de bale serüvenine atıldığını benden işitince çok ilgilendi. Birçok noktaları sordu. Önce klâsik bale yerine ulusal dansları geliştirmek yolunu salık verecek oldu; her ulusun kendisinde olanı değil, başkalarında olana özendiğini söyledi. Ona Amerika'nın da bale geleneği olmadığını ona klâsik balede gittiğini, sonra ulusal danslar ile ulusal bir bale kurmak için bir ön fikirden çok, bu işi yapabilecek bir yaratıcının gerekip gerekmediğini sordum. İkinci düşüncemde daha haklı olduğumu, zira birincisinde Amerika'nın iyi bir örnek olamayacağını, tarihî bulunmadığını, birçok ulusların bir karması olduğunu söyledi. Sonra iklim, coğrafya, ırk gibi özelliklerin de rolü olduğunu hatırlattı, bir örnek verdi. Zencilerden bir klâsik bale yapılmak isteniyormuş. Mr. Martin bunun iyi sonuç vermeyeceğini zira herşeyden önce zencilerin çok uzun kol gibi bazı beden özelliklerini klâsik baleye elverişli olmadığını belirtti.

Kendisinden bir Pazar önceki yazısında, niye gezici bale topluluklarını sert tenkit ettiğini, örneğin Ballet Theatre gibi bir topluluğun Türkiye'ye gelmesinin hiç değilse bale seyretmek imkanı olan Türkiye için iyi fırsat olup olmayacağını sordum. Bunun başlıca sebebinin o yazıda da belirttiği gibi gezici olmanın dansçıla-

rın çok alıngan bedenlerini yoracağını, onları çaptan düşüreceğini söyledi. Nitekim durağan bir yeri olmayan, hep oradan oraya gezen Ballet Theatre'nin (Yakında Türkiye'ye gelecek olan) seviyesinin bu sebepten çok düştüğünü, tenkitçilerden korkusundan New York'a uğramaz olduğunu söyledi. Amerika'nın en önemli bale topluluğu olan New York City Ballet için ne düşündüğünü sordum. Bu topluluğun bir "evi" olduğu için durumunun daha iyi olduğunu, burda da tek bir koreografin, George Balanchine'nin eğemenliği repertuar bakımından tek düzenlilik yarattığını, bu sanatçının bir deha olmakla beraber başka koreograflara da yer verilmesi gerektiği, halkın aynı sanatçının ustubunu göre göre çabuk bıkaacağını, bunun bir sakınca olduğunu söyledi. Bu durumda yönetim bakımından hangi bale topluluğunu tuttuğunu sordum. Topluluk olarak Sadlers Wells'i, değişik koreograflara imkan vermesi bakımından yönetici olarak ta Ninette de Valois'yı gösterdi. Gene Sadlers Wells'in yönetici ve koreograflarından Frederick Ashton'un yaşayan koreograflar arasında en iyi bulunduğum her eserinin yepyeni bir deneme değeri kazandığını söyledi. Bugünkü Rus balesinden de açıldı. Bu yaz John Martin Rusya'da bulunuyordu; oradan yazdığı yazıları okumuştum, bunlardan ayrı söyleyecek bir şeyi olup olmadığını, bir de bu yıl Rus balesinin Amerikaya gelip gelmeyeceğini sordum. John Martin Rus balesinde bir çok karışıklıklar bulunduğunu, çok iyi ile bir çok kötünün bir arada bulunduğunu, teknik bakımından gördüğü yetkinliğe gözlerine inanmayacak kadar şaşırtığına, 40 yıl önce dünya ile ilişkisini kesen Sovyet Balesi'nin o zamandan beri aynı güçle yaşadığını, fakat hâlâ uslubta akrobatik eğilimin yerinde kaldığını "toplumcu gerçekliğin" etkisinde şifreli yapma hareketleri yerine anlatımcı pantomime'in geldiğini, sanatın sanatçı olmayanların denetiyle yönetilen bir memlekette pek az şeyin gelişebileceğini, ancak ideoloji ile bağdaşabilecek, ve herkesin anlayabileceği konulara yer verildiği için estetik denemenin olmadığını, sahneye koyuş bakımından beğenisiz, göz alıcı bir zenginliğe ve gösteriş özentisine kapıldıklarını, fakat herşey bir yana Sovyet Balesi ile Batı Balesinin birbirlerini tanımaları, karşılıklı birbirlerinde olmayanların değiş tokuşunun sonunda, Fokine'nin 1909 yaptığı gibi Bale tarihinde yepyeni bir dönüm noktası olabileceğini geçitli örnekler vererek açıkladı. Rus balesinin Amerika'ya gelip gelmeyeceğinde ise, Martin bu yıl için gerek Moiseyev Halk Balesi'nin ve gerek Bolshoi topluluğunun gelmesinin düşünüldüğünü, ancak Amerika parmak izi almak gibi sıkıntılı viza güçlüklerini kaldırmadıkça bunun biraz güç olacağını söyledi. Bana öyle geldi ki John Martin dilinin altında söylemek istediği bir ip ucu vardı, ve galiba herşeye rağ-

men bu iki otpluluğun bu yıl geleceklerini biliyordu.

Söz döne dolaşa gazete tenkitçiliğine geldi. John Martin üç dört büyük kitap yazmış olduğu halde gazete tenkitçiliğini daha çok seviyor. Tenkitlerini niye kitap olarak basmadığını sordum. 35 yıldır bale tenkidi yaptığını, yazılarının yüz ciltten fazla tutacağını bunun için de ne okuyucu, ne de bu kadar yüklü bir eseri basacak editör bulunmadığını, seçme yapmaya gelince bunu da kendisinin istemediğini, zira her yazının hiç değilse bir tarih değeri olduğunu, eski yazılardan bu yana çok fikir değiştirmekle beraber her yazının bir sonraki yazıya bağlantısı olduğunu, yazılar içinde bir evrimi gösterdiğini belirtti. John Martin gazete tenkitçiliğinin kendi gazetesi bakımından bir güçlüğü anlattı. Yazısını akşam saat onbir buçukta vermesi gerekiyormuş, oysa bale gösterileri ise bu saatlerde sona eriyor, bu yüzden John Martin temsilin sonunu seyretmeden gazeteye koşuyor ve o kısacık zaman içinde gerek üslub gerek özü bakımından o çok üstün yazılarını yazıp, gazeteye veriyormuş. Bir hafta yazısına bakmaya cesaret edemiyormuş. Bu anlattıklarına ertesi gece tanık oldum. Danimarka Balesi'nin "Napoli" gösterisinde 2 nci perdenin sonunda koşar adımlarla tiyatrodan çıktı, ertesi günü ise her satırı büyük bir beğeni ile okunan bir yazı yazmıştı.

BALE :

American Theatre Ballet Temsileri

Pesihan ÇAMBEL

Adından da anlaşıldığı gibi, bu kumpanyanın vasıflarından biri balenin tiyatro şeklinde temsil edilmesidir. ve romantik baleye isyanlarla meydana. Bu, Pavlova gibi "âsiller" in eski klâsik gelen bir bale anlayışının ilerici bir terkididir. Bu terkihi American Theatre Ballet kadar başaran belki pek az kumpanyalar vardır.

Meşhur Mordkin'in kumpanyasından ayrılan genç, dinamik Richard Plesant 1939 da bu yeni grubu kurduğu zaman, onu daha önceki bale kumpanyalarından ayıran bir faaliyet planı çizdi ve şu prensipleri sağlam olarak perçinledi: 1. Bir bale, estetik mesuliyeti itibarile hayati geleneklere saygı göstererek her devrin her stildeki ve türlü menseli şaheserlerini, bir sanat müzesine muadil olarak muhafaza etmeli yhasatmalıdır. 2. Canlı bir organizasyon olması itibarile muasır sanat temayüllerinin ve başarılarının gerçek temsilcisi olmalıdır. 3. Modern sanatçılara cesaret vermek ve

bunları iletirmek için tenbih edici ve meydan okuyucu yaramaları ortaya koymalıdır. Balenin maddi istiklâli, münakaşaların ve muhalefetlerin rizikolarını bile göze alabilecek kadar, teminat altına alınmış olmalıdır.

Ankarada Büyük Tiyatro sahnesinde altı temsili seyretilmiş American Theatre Ballet bu kuruluşlardaki esaslara sadık kalmış denebilir. Zengin eski balerina Lucia Chase'in maddi fedakârlıklarına da katıldığı ve meşhur bale sahne dekoratörü Oliver Smith'in idarelerinde maddi istiklâlinin teminat altında olduğu bilinmektedir. Yirmi yıla yaklaşan geçmişinde Rus koreograflarından Fokine, Bolm, ve Mordkin İngilizlerden André Howard, Hugh Laing ve Antony Tudor, nihayet Amerikalılardan Agnes de Mille, Eugene Loring ve Jerime Robbins gibi isimler yer almışlardır. Bu Amerikalılar bale dans ve temsillerini Amerikan halkının ruhundan ve folklorundan aldılar.

Bütün bunları düşünerekten, ilk temsilden itibaren bana bazılarının şüpheli bakışlarla sorduğu "Beğendiniz mi?" sorusuna toptan cevap veremedim. Her üç programı ikiser defâ seyrettikten sonra üzerimdeki tesirin müspet olduğuna karar verdim.

Balenin ilk temsillerinde tiyatromuzun sahnesinin bir corps de ballet'yi ve solistleri rahat rahat sığdıracak kadar biyü ve enli olmadığı belirdi. Bazan sanki çarpışmalar oluyordu. Giselle'de sıra halinde dizilen sanatçılar, ortalarındaki mihver üzerinde dönerken mekânın yetersizliğinden güçlük çektiler. Bu nahoş teknik engeli, sanatçılar oldukça iyi yendiler, ve son temsillerde sahnemize daha adapte olmuş göründüler.

Balenin orkestra şefleri Jaime Leon ve Joseph Levine orkestramızı başarı ile idare ettikleri gibi orkestramız da bu şeflere güzel uyarak süratli bale ve dans ritmlerini ve tempolarını vermesini bildi.

Rejisör Dimitri Romanoff'un ve muhtelif dekoratörlerin eseri olan zevkli portatif dekorları tebrik etmek lazımdır. Bermaesk stilin yaratıcısı olan Eugene Berman'ın Giselle'deki meşhur ve neo-romantik olarak vasıflandırılmış dekorlarını ve değişik, personalize kostümlerini görmek cidden enteresan oldu. Bunların, Giselle temsilin orijinalitesinde muhakkak ki büyük rolleri vardı. Muhtelif eserlerde gene başka başka eller tarafından çizilmiş kostümlerin estetik güzelliği, renk ahenklerini ve aksesurların bunlarla ahenğini övmekten başka bir şey söylenemez.

Temsil edilen klâsik eserlerde dansörlerin ayak tekniklerinin temiz, parmakucuna kalkışların ve parmak üstünde sekislerin kuvvetli ve mükemmel olduğu göze çarpıyordu. Tam eskisi kadar hafif olmayan Nora Kaye gene de uça gibi atlayışlar yapılabiliyordu, ve port de bras'

larile arabesklere kusursuz bir teknikle birbirine akıyor, ve Sadlers Wells ston-dartlarına uygun olarak adeta namütenahi olarak devam ediyordu. Nora Kaye bu kusursuz teknikle büyük dramatik kabiliyetini birleştirerek nefis, ve Shakespeare'ci tarzda bir oyunla bilhassa delirme ve çiçeklerle oynama sahnelerinde adeta bir Ophelia-Giselle yarattı. Bu büyük sanatçı ölüm sahnesinde zirvesine erişti, ve bu sahne, kopan alkış tufanına rağmen bozulmadan bir kaç perde açılış kapanışı esnasında muhafaza edildi. Böylelikle Giselle'in gerçekten öldüğü intibai yaratıldı ve silinemedi. Pas de Déesses'te meşhur balerina Madam Taglioni'yi başarı ile yaratan Rosella Hightower'in de teknik mükemmelliğini övmek lâzımdır. Combat balesinde Meksikalı Lupe Serrano'yu beğenmeyen olmadı. Bu sanatçı Nira Kaye'e benzer bir dramatik balerina olmağa namzettir, fakat henüz port-de-braslarına ve bilhassa arabesklere dikkatini teksif etmesi gerekir. Cimbat'te, Amerikalı Kırmızıderililerin danslarından ilham almış figürlerdeki pointe'ları üzerindeki sekişleri, ölüşü, ve bir kadavra gevşekliği, gerek Combat'te gerekse Billy the Kid'te temayüz eden John Kriza'nın kolları arasında kalışı büyük tesirler yarattı. M. Cerito rolünde Charon Enoch fırlayıcı atlayışları ve ayak tekniğiyle temsil ettiği büyük balerinanıninkine yaklaşımı zikretmek lâzımdır. Erkeklerden şüphesiz ki klâsik tekniği, baş ve beden güzelliği için balerino Erik Bruhn'u birinci safta övmek gerekir. Alicia Markova'nın Giselle'deki partnerliği ile şöhret kazanmış olan Bruhn'un dramatik olarak daha çok gelişmesi ve bu cihetten Krizaya yetişmesi temenniye şayandır. Krize'nin tipik bir Amerikan Balesi olan Billy the Kid'teki başrolünde gösterdiği dramatik kabiliyet ve ifade kudreti onu iyi aktörlerin safına sokar.

Gelelim corps de ballet'ye. Ayak tekniği kuvvetli iken kolların tekniği gayri mütecanis ve zayıftı denebilir: bu, bilhassa bir çok balerinlerin ellerini bilek hizasından adeta bir dik açı yahut buna yakın derecede bükük tutmalarından ve birinci arabesklere yukarda kalan kolun göz hizasından daha yukarı tutulmasından ileri geliyordu. Port-de-bras'lar umumiyetle tam kâfi derecede yumuşak, yuvarlak ve geniş bir buudu ifade eder şekillerde değildi. Bazan kol hareketleri icap ettiği gibi, sanki namütenahi bir akış halinde birbirlerini takip etmiyorlardı, kesikti. Selâmlar da tam bir mükemmelliğe eriştirilmemişti denebilir. Bununla beraber klâsik baleler kostüm, ışık, dekor ve umumî heyet itibarıyla gene de zevk verici idi. Giselle'se büyük bir bale dramı tesirini yarattı, ve herkesi dakikalarca devam eden alkışlara sürükledi.

Tipik Amerikan balesinde yaratılan tesirler gene başka idi. Agnes de Mille'in Rodeo'sunu insan Batı Amerikadaki kov-

boyları ve karılarını haralarda, ve San boğa ve at gösterilerinde gördükten sonra Francisco'daki muazzam Cow Palace'teki ra daha iyi anlar. Buradaki başlıca irijinalitelerin biri kovboyların sanki ata veya boğalara binmiş olarak sahneye çıkmaları idi: kendilerinde, ve Billy'de ne kadar efe bir eda vardı, ne kadar erkek ve adeli hareketler modern bir bale halinde adapte edilmişti. Bu iki Amerikan balesinde kesik el ve kol hareketlerinin bunların klâsik ve neoklasik baleye nazaran az akıcılığının, corps de ballet'in klâsik eserlerdeki tekniğine menfi bir tesir icra etmiş olduğu düşünülebilir. Rideida, Doğudan Batıya göç hareketleri, Billy'nin vurulan anasının intikamını almak için eşkiya olup "dağa çıkması", ölümünden sonra Meksikalı kadınların matemi ve sonra göçün rahat olarak devam etmesi teessür ve tesir uyandıran ifadelerle temsil edildi. Billy, bir Anadolu çocuğu da olabilirdi sanki. Her iki balede, ve Jerome Robbins'in Interplay'inde modern bale ve dans tekniklerinden istifade edilmişti. Kirografçıların orijinal yaratmaları da belli idi. Bu üç bale Amerikalı insanı ifade ediyordu. Bunlardan en çok Jerome Robbins'in Interplay eseri dikkati çekti. Bunda, Balanchine'in, "Koreografçı ritimleri icat edemez, bunları ancak hareket halinde aksettireci teorisi ifade bulmaktadır. Bu, Balanchine'in ve Jerome Robbins'in koreografileri için tipiktir. Bunları seyrederken daima, şu notanın ifadesi olan şu hareket bundan başka türlü bu notayı ifade edemezdi, intibai ve kanaati nasıl olur. Bizce bu sebepten, Interplay, American Theatre Ballet'in temsil ettiği en mükemmel eseri, denebilir.

TIYATRO :

Bir Yastıkta

Perihan ÇAMBEL

Dört direkli, baldakinli bir karyolanın üstünde, içinde ve etrafında dönen, Hollandalı Jan de Hartog'un "The Fourposter" — "Baldakinli Karyola" piyesi New York'ta Randim House tarafından yayımlanmıştır. Eser, 1951 de Broadway'de José Ferrer tarafından sahneye kondu.

Hume Cronyn, Jessica Tandy, sonra Burgess Meredith gibi iyi sayılan aktörler tarafından da oynanmasına rağmen, bürleskvari sahneye konusu ile büyük bir başarı kazanmadı diyenler oldu. Bununla beraber bu natüralist piyes, Atkinson gibi bir tiyatro tenkitçisine şunu âdirtti: "The Fourposter" yıllardan sonra, evlilik hakkında yazılan en medeni komedidir."

Gerçekten "The Fourposter" sadece gündelik karıkoca hayatını ve irili ufaklı problemlerini önce bir nükte ile degen ve önümüze hüküm vermek için seren hafif bir komedidir. Colette'in, ona Fran-

sız nükteleri katarak, Fransızcaya çevirecek kadar sempatisini ve takdirini kazanan bir eser... Acaba neden?

Devlet Tiyatrosunun Genel Müdürü Muhsin Ertugrul'un bize hediyesi olan yeni Oda Tiyatrosunda seyrettiğimiz eserin "Bir yastıkta" adlı tercümesi ve bunun, Colette'in de bazı katıştırmalarının ilavesile hafif nükteli bir hava içinde Cüneyt Gökçer tarafından sahneye konuş şekli bunu izah etmektedir. Sahne hadiseleri, sadece bir karıkoca arasında ve zıfat gecesinden itibaren cereyan eder. Komplikasyonlar yaratan bir kadın meselesi, doğan, büyüyen ve evlenen çocuklar asla görünmezler, fakat bunların yüzünden sarfolunan sözler, i çiftin hayatında yer aldıklarına dair inandırıcı delillerdir. Olaylar yazara göre 1890 dan 1913 e kadar cereyan etmekle beraber bizce eser, bugünkü zihniyetle yazılmıştır : o devrin içi kocaya, ve ev hayatına karşı aşağılık duygusile dolu, tatmin olunmamış kadından eser yoktur. Kıskançlığın, hiddet içinde bir dövüşme ile neticelenmesi üzerine kadının eşit haklar iddiasile evini fiilen terketmesi gibi, hürriyet hasretlisi kadına mahsus yanlış izzeti nefis hareketlerine de yer verilmemiştir. Nitekim bu dövüşebilecek kadar anlaşılan, ve birbirinin kusurlarını idrak ederek sevişen, ikisi de şahsiyet sahibi olan bu karıkoca nihayet "Bir Yastıkta" yaşlanırlar. Seyirci, kadın-erkek kavgalarının, hatta dövüşmelerinin, iki cins arasında bir nevi acı tath civeleşmelerden ibaret olduğu kanaatine varır.

Armağan Sancar'ın tertemiz, ve sade olduğu halde hiç bir vakit bayağlaşmayan tercümesi cidden başarılı sayılabilir. Çevirmedeki bir çok güzel buluşları tercüme kokusu vermeden bu muvaffakiyeti sağlamıştır. Bir kaç yerde, dalgınlığa ve receğimiz ufak hatalara bundan sonra beklediğimiz tercümelerinde düşmeyeceğini umarız. Mesela ikinci perdede kadın için (Tuvalet masasına gider, başındaki tüyü çıkarır ve masanın üstüne fırlatır) yerine (Kadın, tuvalet masasına yürür, tüy kalemi eline alarak masanın üstüne atar) demiştir. Tabiatle Rejisör, bu direksiyona uymuştur.

Eserin, çok intim olan Oda Tiyatromuzun sahnesinde başarı kazanmasını, tercümeden başka, hiç şüphesiz Cüneyt Gökçer'in rejisine ve Gökçer çiftinin çok tabii oyununa borçluyuz. Jezabek'deki hizmetçi ve Dördüncü Hanri rollerinde mükemmel birer artist olarak gördüğümüz bu zeki karıkoca, kendilerini, büyük sahnelerinkinden ayrı bir konuşma ve oynama tekniği icap ettiren bu küçücük sahneye iyi adapte edebilmişlerdir. Denebilir ki o kadar tabii oynuyorlar ki insan oynadıklarına hükmedemiyor.

Sancarın tabii, gündelik ev Türkçesile, baldakinli karyola, ve bazı Batı ti-pinde kostüm ve aksesuarlar, adlar ve bunların İngilizce telaffuz edilişi, adeta

bir tezat teşkil ediyorlar. Gökçerlerin konuşmaları, ses entonasyonları, hareketleri de o kadar bizdenidir ki uyumsuzluklar adeta yadırganıyor. Böylece, tercüme bir eserin sahneye konusundaki güçlüklerin biri ortaya çıkmış oluyor. Acaba Michael yerine Mehmet dense, ve o, püsküllü Frenk takyesi yerine alaturka bir takye ve peşli entari giyse, daha muvafık olur muydu? İşte bu düşünceye uyan bir misal: Henry Becque'in "Parisli Kadın" piyesinin İngilizce "versyonu"nu hazırlayan Jacques Barzun, bundaki adların Fransız telaffuzile değil, İngiliz telaffuzile söylenmesi lüzumuna işaret eder.. "Çünkü" der, "bu şahıslar yabancılarımız değildirler."

ONBEŞ GÜNÜN YAYINLARI

KİTAP, KÜTÜPHANECİLİK:

Ali Osman ATAK: Çocuk kitapları. İstanbul 1956 M. Sıralar Matbaası, 15 S. 60 kuruş.

HUKUK:

Eyüp Sabro ERMAN: İş dâvaları ve tatbikatı. Ankara 1956 Memleket Matbaası. 240 S. 10 lira.

MALİYE:

Mümtaz BAYSAL: İngilterede malî kaza. Mahiyeti, esasları, teşkilât ve usul. Ankara 1956 Karınca Matbaası. 132 S. Maliye Vekâleti Maliye Tetkik Kurulu Neşriyatı No. 1956-57: 86.

Nail ÇELENOĞLU : Belçika'da devlet ihaleleri. Ankara 1956 Karınca Matbaası. 51 S. Maliye Vekâleti Maliye Tetkik Kurulu Neşriyatı. No. 1956 - 57: 88.

TIYATRO:

Lâmia KERMAN : Un personnage du théâtre classique. La valet de Comédie. Evolution du type du valet antique au valet de Molière. Ankara 1953 Türk Tarih Kurumu Basımevi. VI+196 S. 5 lira. Publication de

la Faculté de Lettres de l'Université d'Ankara. No. 113.

EDEBİYAT:

Kemal BİLBAŞAR: Köyden-kent'ten üç buutlu hikâyeler. İzmir 1953 Karınca Matbaacılık Kol. Şti. -Ticaret Matbaacılık T, A, O. 96 S. 2 lira.

Hâmit Macil SELEKLER: İyilik. Şiirler. İstanbul 1956 Gün Matbaası. 115 S. 100 kuruş.

BİYOGRAFİ:

DOĞUMUNUN 80. Yıldönümü dolayısıyla Ziya Gökalp ve açılan Ziya Gökalp Müzesi. İstanbul 1956 İşıl Matbaası. 228 S. Ek. 8 lira. Diyarbakır Tanıtma Derneği Neşriyatı. No. 3. Gökalp Külliyyatı Nu. 4

KIRZIOĞLU M. Fahrettin: Yazılı vesikalara göre Ziya Gökalp Müzesi ve Ziya Gökalp. İstanbul 1956 İşıl Matbaası. 96 S. Resimli. 3 lira, Diyarbakır Tanıtma Derneği Neşriyatı. Nu. 5. Ziya Gökalp Külliyyatı. Nu. 4.

Ali Nüzhet GÖKSEL: Ziya Gökalp'm neşredilmemiş yedi eseri ve âile mektupları. İstanbul 1956 İşıl Matbaası. 79 S. Resimli 250 kuruş. Diyarbakır Tanıtma Derneği Neşriyatı Nu. 4. Gökalp Külliyyatı Nu. 3

Derliyen: S. N. Özerdim

(Millî Kütüphane)

T. C.

ZİRAAT BANKASI

Yurt içinde 532 Şube ve Ajansı, dünyanın her tarafındaki muhabirleriyle sayın müşterilerinin emrindedir.

Vadeli, vadesiz tasarruf hesapları
1956 ikramiye tutarı

2.000.000 Liradır.

Bu Zengin Plânda
Gayrimenkuller, dolgun para ikramiyeleri, eşya, traktörler, ziraat aletleri bulunmaktadır.

Akbank'ın aziz müşterilerine
yeni ve büyük hizmeti

YUZ EVLER MAHALLESİ

AKBANK

(Tafsilat gişelerimizde)

DEMET

Aylık Fikir ve San'at
DERGİSİ

İsparta ve Göller Bölgesi Köy
Öğretmenleri Derneğinin
Organıdır.

Köyün ve Köy Öğretmenlerinin
Davalarını Savunur.

OKUYUNUZ

geçen yıl zarfında

HER AY 2 YENİ ŞUBE

1955'te Türkiye İş Bankasının 24 yeni şube ve Ajansı halkımızın hizmetine girmiştir. Halen memleketimizin muhtelif bölgelerindeki İş Bankası adedi 189'a yükselmiş bulunuyor. Bu şube ve ajanslardan herhangi birine müracaat ederek açtıracağımız en az 150 liralık bir hesapla 1956 yılı çekilişlerine katılabilirsiniz. 1956'da Türkiye İş Bankası 1.750.000 lira tutarında ikramiye dağıtıyor.

TÜRKİYE **BANKASI**

paranızın... istikballinizin emniyeti

Sahip ve Yazı İşleri Müdürü
Nilüfer YALÇIN

Sekreter
Orhan BALI

İdarehane: Büyük Han: 55 - Yenisehir - Ankara, Tel: 27531

Haberleşme Adresi: Posta Kutusu
131, Ankara

Dizildiği ve Basıldığı Yer: Yeni
Matbaa Denizciler Cad. - Ankara

EMNİYET SANDIĞI

1956 Yılı TASARRUF HESAPLARI
İKRAMİYELERİ

450.000 Liradır.

Çiftelhavuzlar'da
BAHÇELİ EVLER
APARTMAN DAİRELERİ
Bahçelievler'de
ARSALAR
EV, APARTMAN DAİRESİ ve
ARSA'yı kazananlara
(20.000) liraya kadar
KREDİ
Zengin PARA İkramiyeleri
Ayrıca

1.500.000 Liradır

MESKEN KREDİLERİ
Şimdiden hesap açtırınız.
Her (150) liraya bir kur'a.

1956 YILINDA

750.000 LİRA

Tutarında çeşitli ikramiyeler

AKBANK'IN MÜŞTERİLERİNE
YENİ HİZMETİ

**YÜZ EVLER
MAHALLESİ**

Hesabınızdaki paranın her 150
lirası için ayrı bir kura numarası

AKBANK